

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТИ
ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ОБЛАСНИЙ КОЛЕДЖ „КРЕМЕНЧУЦЬКА ГУМАНІТАРНО-
ТЕХНОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА“
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

МАТЕРІАЛИ

У ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
„ПОЧАТКОВА ОСВІТА: СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ“

30 жовтня 2024 року

Кременчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА
НАПН УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ КОЛЕДЖ „КРЕМЕНЧУЦЬКА ГУМАНІТАРНО- ТЕХНОЛОГІЧНА
АКАДЕМІЯ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА“ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

МАТЕРІАЛИ
V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ „ПОЧАТКОВА ОСВІТА: СУЧАСНІ
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ“

30 жовтня 2024 року

Кременчук

УДК 373.3+378.091.12]:005.745(082)

Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Обласний коледж „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, 30 жовтня 2024 року) / [редактори-упорядники: С. Барда, Л. Московець, К. Сірик]. Кременчук: Методичний кабінет, 2024. 120 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Світлана Барда – доктор філософії, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради.

Людмила Московець – доктор філософії, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради.

Карина Сірик – лаборант кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради.

Видання містить доповіді V Всеукраїнської науково-практичної конференції „Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку“. Молоді та досвідчені науковці, практики, психологи, методисти висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології в початковій освіті.

Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, аспірантів, психологів, соціальних педагогів, викладачів, учителів, студентів.

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення відповідають автори публікацій.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Посвідчення про реєстрацію УкрІНТЕІ № 484 від 06 вересня 2024 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ (протокол № 3 від 18.11.2024 року)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ	6
Верескун О., Омельченко Ю. Динаміка лексичних змін в англійській мові: від історії до сьогодення.....	6
Мандрика Д., Деньга Н. Впровадження компетентнісного підходу під час навчання учнів початкових класів.....	9
Сорока Н., Непорада І. Використання інноваційних технологій навчання в освітньому процесі сучасної початкової школи	13
Цвелих П., Яценко Т. Проблема селфхарму молоді в умовах війни	17
Чаєнкова О., Навроцька М. Можливості використання новітніх технологій в процесі навчання англійської мови в початковій школі	23
Liasova M., Omelchenko Y. Learning english through children's literature.....	28
Omelchenko Y. Integrating visual design and communication strategies in primary education: enhancing learning engagement.....	30
Prokopchuk K., Omelchenko Y. Learning english through international student exchange programs	34
СЕКЦІЯ 2. ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ	37
Вертебна Т., Деньга Н. Реалізація діяльнісного підходу на уроках математики в початковій школі.....	37
Галаган Д., Московець Л. Чинники самоефективності особистості.....	43
Карапузова Н. Формування уявлень молодших школярів про істинні та хибні твердження	47
Московець Л., Бакреу І. Феномен емпатії у діяльнісному підході.....	50

Скрипка Я., Коробко Ю. Розвиток емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку.....	53
СЕКЦІЯ 3. ІНКЛЮЗІЯ: ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ТА ПРАКТИКА.....	58
Непорада І., Олійник І. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя : суть, зміст, особливості.....	58
СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА НАДБАННЯ.....	62
Зінченко Н., Непорада І. Особливості організації дослідницької діяльності учнів на уроках та в позаурочний час.....	62
Петінова А., Яценко Т. Теоритичні основи прояву селфхарму у підлітковому віці	66
Пінчук О., Олійник І. Гуманізація початкової освіти.....	68
Пуздрановська Д., Черненко В. Особливості формування основних понять інформатики у молодших школярів.....	72
Твердоступ Д., Непорада І. Формування природничої компетентності молодших школярів засобами ігрових технологій	76
Тройніна С. Розвиток навичок ХХІ століття через технологічну освіту в початковій школі.....	80
Фастовець Ю., Олійник І. Психолого-педагогічні особливості формування самоконтролю у молодших школярів	84
Шевченко С., Яценко Т. Особливості використання мультисенсорного підходу під час вивчення філологічних дисциплін	88
СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ.....	92
Барда С. Напрями діяльності академії з формування стресостійкості учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.....	92

Григорчук Т. Ефективність педагогічних умов розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи у фаховій підготовці.....	96
Крот В. Педагогічна спадщина Михайла Грушевського.....	102
Лукіян В., Усатенко В. Педагогічні умови формування організаційної культури майбутнього вчителя початкової школи.....	105
Сірик К., Олійник І. Феліксологічний підхід у новій українській школі.....	111
НАШІ АВТОРИ	116

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

Олександра ВЕРЕСКУН,
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Юлія ОМЕЛЬЧЕНКО,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ДИНАМІКА ЛЕКСИЧНИХ ЗМІН В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ВІД ІСТОРИЇ ДО СЬОГОДЕННЯ

Матеріал присвячений дослідженню змін, які відбувалися в англійській мові протягом певного часу.

Будь-яка мова постійно зазнає певних змін. В англійській мові вони також присутні, тому їх динамічність потребує постійного аналізу та досліджень. Це можна спостерігати у виявленні нових аббревіатур і коротких фраз, граматики, вимови, запозичених слів з інших мов, ідіом. Також обговорюються процеси створення простих та складних слів.

Важливо визначити загальні тенденції у зміні лексики: появу нових, зміну значень існуючих та виходу з ужитку застарілих слів [5].

Лексика потрібна для спілкування та передачі змісту слів. За допомогою неї ми називаємо різні предмети навколо себе та розуміємо іншомовні слова та словосполучення.

Прослідковують наступні тенденції змін в лексиці:

- Процеси словотворення (неологізми): Відіграють провідну роль у створенні нових слів, передбачає зміни у значенні тих, що вже існують.

Лексика допомагає поширити ці неологізми. Тобто слова, які часто вживаються суспільством входять в склад словників та стають загальноживаними.

Вони виникають в будь-якій сфері життя людини і їх створення є позитивним процесом. Це спонукає мову розвиватися, а людей – приймати ці зміни [3].

Приклади неологізмів:

1. Ego surfer – людина, яка підвищує свою самооцінку, коли гуглить своє ім'я.
  2. Nonversation – беззмістовна розмова.
  3. Errorist – людина, яка часто робить помилки.
  4. Unkeyboardinated – вживається про людину, яка не може не робити помилки коли пише повідомлення.
  5. Insanulous (Insane + ridiculous) – божевільно-смішний.
  6. Possimpible (possible+impossible) – щось, що знаходиться на межі можливого та неможливого.
  7. Wingman – друг (подруга), що допомагає познайомитись із особою протилежної статі [2].
- Утворення складних слів: Поєднання двох і більше слів в одне ціле. У цьому процесі використовують слова з інших мов (наприклад: німецька, грецька, французька, іспанська).

Такі утворення важливі:

1. Допомагають більш точно та швидко виражати свої думки.
2. Роблять мову більш виразною.
3. Додають різноманітності та глибини мові.

Таблиця 1

Приклади написання складних слів [4]

Складне слово англійською, яке пишуть разом	Похідні основи	Переклад складного слова
---	----------------	--------------------------

Earrings	Ear – вухо, rings – кільця	Сережки
Bookshelf	Book – книга, Shelf - полиця	Книжкова полиця
Seashore	Sea – море, shore – берег	Берег моря
Fingerprint	Finger - палець, print - друкувати	Відбиток пальця

- Поява сленгу (ідіоми): група слів і виразів, які відносять до нелітературних і використовують у неформальному спілкуванні та переписці.

1. Win-win relationship - Взаємовигідна співпраця/ стосунки

2. Low-hanging fruit - Говорити про щось, що легко отримати, досягти чи використати

3. Move the needle - Вираз використовується, щоб помітно змістити ситуацію у будь-якій галузі, діяльності, сфері [1]

Знання нових слів розширює наш словниковий запас і робить нашу мову більш різноманітною та виразною. Крім того, це допомагає нам краще розуміти граматичні конструкції та нюанси мови (винятки в англійській мові).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійський сленг – актуальні приклади та способи запам'ятовування <https://yappicorp.com.ua/leksyka-anhliiskoi-movy/anhliiskyi-slenh-aktualni-pryklady-ta-sposoby-zapamiatovuvannia>

2. 19 корисних неологізмів англійською мовою <https://greenforest.com.ua/journal/read/zamist-tisyachi-sliv-19-korisnih-neologizmiv-anglijskoyu-movoyu>

3. Остафійчук О. Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/30.pdf

4. Підвищуємо рівень англійської до C1: що таке compound words?

<https://buki.com.ua/news/pidvishhujemo-riven-angliiskoyi-do-s1-shho-take-compound-words/>

5. International Journal of Social Science and Human Research. Major Trends in Vocabulary and Usage in the English Language in the 21st Century

<https://ijsshr.in/v6i4/6.php>

Дар'я МАНДРИКА

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу*

*„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

Наталія ДЕНЬГА

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу*

*„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Роль закладу загальної середньої освіти полягає в підготовці дітей до реального життя, навчанні їх критичному мисленню, аналізу та обробці величезних обсягів інформації, яку вони отримують з різних джерел. Учні повинні вміти вибирати потрібну інформацію та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Старий підхід до освіти, який зосереджувався на накопиченні знань, вже не є ефективним. У сучасному світі, де навчання триває постійно, школа повинна навчити дітей не лише отримувати нові знання, але й знаходити необхідну інформацію та вміло її використовувати. Тому важливе місце посідає компетентнісний підхід в навчанні – методологічний підхід, спрямований на формування у здобувачів знань, навичок, умінь і цінностей, необхідних для

ефективної діяльності у певній сфері життя. Він акцентує увагу не лише на засвоєнні знань, але й на вмінні застосовувати їх на практиці. Основна мета компетентнісного підходу – забезпечити учнів комплексом компетентностей, які допоможуть їм аналізувати інформацію, приймати рішення, розв’язувати реальні проблеми, а також розвивати критичне мислення, комунікативні навички та здатність до самонавчання. У початковій школі це особливо важливо для формування базових знань і навичок, які є основою для подальшого навчання й розвитку.

Багато науковців розглядають у своїх дослідженнях компетентнісний підхід. Концепція компетентнісного погляду в освітньому процесі була розроблена та викладена зарубіжними вченими, такими як Р. Бадер, Д. Мертенс, Б. Оскарсон, А. Шелтен, а також нашими вітчизняними вченими. Український потенціал компетентнісного підходу в новітньому освітньому процесі було досліджено І. Бехом, Н. Бібіком, Л. Ващенко, І. Єрмаковим, О. Локшиною, О. Овчаруком, Л. Паращенко, О. Пометуном, О. Савченко, С. Трубачевою та іншими. С. Спірін, Н. Бібік переконані, що компетентнісний підхід спрямований на набуття та використання знань як практичного інструменту, а не лише як накопичення фактів. Це дозволяє учням не просто отримувати знання, а й застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях [1]. М. Підласий переконаний, що Компетентнісний підхід радикально відрізняється від традиційних методів, що базуються на передачі знань, оскільки акцентується на тому, як навчити людину діяти компетентно у різних ситуаціях [2]. На думку І. Єрмакова компетентнісний підхід вимагає від педагога акценту на індивідуальних потребах учня, що сприяє розвитку в учнів здатності до рефлексії, самонавчання та саморозвитку [3]. О. Ковальова наголошує на тому, що компетентнісний підхід є парадигмою сучасної освіти і трансформувався із теорії в соціально значущий фактор освітньої політики України. Авторка зазначає, що формування ключових компетентностей стає центральним елементом змісту освіти та підвищення якості освітнього процесу [4].

Під академічною компетентістю розуміють хист учнів до аналізування ситуацій, приймання рішень, дій з боку закону, правил конкретної науки та несення відповідальності за власні вчинки. Компетентнісний підхід робить акцент на реальних життєвих ситуаціях, в яких учні можуть продемонструвати свої знання. Задачі навчального типу подаються таким чином, щоб теми функціонували в житті і використовувалися в реальному житті [5].

Для запровадження компетентнісного підходу в освіті необхідно переглянути зміст освіти, подолати традиційну пізнавальну спрямованість, зробити його більш діяльнісним і включити в нього спеціальні кейси, що стають на рівень до сучасного розвитку науки, різних технік та суспільного життя. В освітньому процесі слід створити необхідні умови для того, щоб учні могли отримувати необхідну інформацію педагогічно правильним шляхом та з цікавим викладом цієї інформації, а також давати вибір дітям під час навчання, але зробити так, щоб обидва варіанти запропоновані вчителем, були корисними за цікавими для дітей. Таким чином, учні будуть вмотивовані на вивчення нового матеріалу та будуть готові сприймати більше інформації [6].

Можна запропонувати ряд прикладів реалізації компетентнісного підходу під час навчання в початковій школі. Особливе місце тут займає проєктна діяльність. При цьому учням потрібно запропонувати проєкти, які об'єднують кілька предметів. Сприяє компетентнісному навчанню проведення інтегрованих уроків, на яких комбінуються різні навчальні предмети. Наприклад, школярі можуть вивчати геометричні фігури на прикладі будови рослин або тварин. Важливо у ході навчальної діяльності давати учням розв'язувати задачі, пов'язані з їхньою щоденною діяльністю, наприклад, обчислювати витрати на покупку продуктів, планувати свій бюджет на екскурсію. Необхідно включати завдання, що стимулюють критичне мислення. Це може бути обговорення казок, де діти аналізують дії персонажів, їхні мотиви, а також пропонують альтернативні рішення. Групова робота тут також відіграє значну роль, де учні мають можливість обговорювати свої думки, слухати один одного, ділитися досвідом та вчитися співпрацювати. Ігрові технології сприятимуть формуванню

багатьох компетентностей у молодших школярів. Наприклад, у класі можна організувати гру «Магазин», де учні практикують комунікаційні навички, обирають товари та «купають» їх, використовуючи при цьому знання з математики. Ці приклади ілюструють, як компетентнісний підхід може бути впроваджений у початковій школі, сприяючи розвитку не лише знань, а й навичок, які будуть корисні в реальному житті.

Отже, реалізація компетентнісного підходу в початковій школі може бути ефективно досягнута через різноманітні методи навчання, зокрема проектну діяльність, інтегровані групову роботу та ігрові технології. Це дозволяє дітям не лише отримувати знання, але й вчитися ефективно співпрацювати, спілкуватися та вирішувати проблеми. Таким чином, компетентнісний підхід готує молодших школярів до успішної адаптації в сучасному світі.

У подальшому ми плануємо розглянути можливості реалізації компетентнісного підходу на уроках математики в початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спірін С. П., Бібік Н. І. Компетентнісний підхід у шкільній освіті: науково-методичні підходи / С. П. Спірін, Н. І. Бібік. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2020. – 150 с.
2. Підласий М. І. Основи педагогіки / М. І. Підласий. – Київ: Видавництво «Академія», 2019. – 320 с.
3. Єрмаков І. Г. Особливості застосування компетентнісного підходу в сучасній освіті / І. Г. Єрмаков. – Київ: Видавничий дім «Педагогічна думка», 2021. – 220 с.
4. Ковальова О. А. Компетентнісний підхід як парадигма сучасної освіти / О. А. Ковальова // Освітологічний дискурс. – 2021. – № 1. – С. 35–47.
5. Компетентнісно орієнтовані завдання як навчальний ресурс соціалізації молодших школярів. URL: [компетентнісно1.pdf](#) (Дата звернення: 25.10.2024).
6. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Харків: Видавнича група «Основа», 2005. – 96 с.

Назар СОРОКА,
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Ірина НЕПОРАДА,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики,
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Використання сучасних технологій у навчальному процесі має нові перспективи. Початкова школа, як перший ступінь в освітній моделі є важливою для отримання базових навичок і знань, необхідних для подальшого розширення інтелекту і вмінь. У нових умовах, де зростають технологічні впливи і нові педагогічні теорії, значна актуальність залишиться у нових методах. Завдяки впровадженню сучасних технологій освіта стає не лише ефективнішою, а й більш цікавою для дітей. Інновації дають можливість більш точно адаптувати освітній процес до особистості дитини, її творчого розвитку, критичного мислення, командної діяльності тощо [1].

Серед них особливу актуальність мають вбудовані практики інтерактивних технологій:

- комп'ютерного програмного забезпечення;
- міждисциплінарний підхід
- включаючи інтеграцію STEM – науки – технології – інженерії;
- математики з також доповненою і віртуальною реальністю в початковій школі;
- ігрові технології та гейміфікація.

Організація та методика навчання з данною системою методів потребують кардинальних змін, що призведе до численних переваг у організації навчального процесу, стане більш різноманітною та задовольнить потреби учнів, щоб засвоювати ключові компетенції [2].

Інтерактивні дошки стають невід'ємною частиною сучасного класу, надаючи вчителям інструменти для створення візуально насичених уроків. Цей вид техніки дозволяє вчителям інтерактивно подавати інформацію, використовуючи текст, відео, зображення, графіки та діаграми. Учні можуть брати безпосередню участь в уроках, працюючи на дошці, виконуючи завдання і навіть керуючи певними процесами. Це не лише робить навчання більш захопливим, а й сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Діти можуть малювати, маніпулювати об'єктами на екрані, виконувати завдання разом з учителем чи однокласниками, що створює командну атмосферу і підвищує мотивацію.

Сучасні платформи та додатки, такі як Google Classroom, Edmodo та Seesaw, стали важливими інструментами для вчителів у всьому світі. Ці платформи дозволяють організувати дистанційне навчання, спрощують процес передачі матеріалів та забезпечують доступ до завдань з будь-якого місця та в будь-який час. Для учнів початкових класів особливо корисними є інтуїтивно зрозумілі додатки, які дозволяють дітям легко взаємодіяти з навчальним матеріалом. Учителі можуть налаштовувати завдання відповідно до індивідуальних потреб кожної дитини, відстежувати її успіхи та надсилати зворотній зв'язок у реальному часі, що особливо важливо на етапі початкової школи, де необхідно приділяти увагу кожному учню.

STEM-освіта спрямована на розвиток комплексних навичок через інтеграцію дисциплін, таких як наука, технології, інженерія та математика. У початковій школі це може виражатися через практичні заняття, де діти беруть участь у різноманітних експериментах, проектах та лабораторних дослідженнях.

Наприклад, учні можуть створювати прості механічні конструкції, досліджувати властивості природних матеріалів, проводити досліди з водою чи

рослинами. STEM-заняття стимулюють цікавість учнів до досліджень, розвивають критичне мислення, сприяють розвитку креативності та вміння працювати в команді. Такі уроки є гарною підготовкою до подальшого вивчення більш складних концепцій, вони сприяють залученню дітей до наук ще з раннього віку і допомагають їм зрозуміти, що наука може бути цікавою та захопливою [3].

Використання доповненої та віртуальної реальності у початковій школі відкриває нові можливості для вивчення складних тем. За допомогою AR та VR учні можуть "відвідати" різні місця, переносячись в іншу епоху чи навіть космос, спостерігати за природними явищами, бачити тварин чи рослини у реальному масштабі. Наприклад, діти можуть "побачити" давньогрецький Парфенон або вивчати Сонячну систему, детально розглядаючи кожную планету. Віртуальна реальність дозволяє проводити уроки в ігровій формі, що робить навчання ще цікавішим. Доповнена реальність інтегрує віртуальні об'єкти в реальне середовище, що дозволяє учням взаємодіяти з ними у своєму класі. Такі заняття дозволяють краще розуміти навчальний матеріал, покращують візуалізацію та допомагають учням уявити складні концепції [4].

Гейміфікація освітнього процесу набуває все більшого значення у сучасній початковій школі. Вона полягає у використанні ігрових елементів, таких як бали, рівні, змагання, нагороди для учнів за успішне виконання завдань. Ігровий підхід сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, особливо на початкових етапах, коли учні легко захоплюються грою. Завдяки гейміфікації уроки стають цікавішими, а завдання – викликають у дітей бажання їх виконувати. Наприклад, учні можуть збирати бали за кожную правильно виконану вправу, що дозволяє їм "змагатися" з однокласниками або досягати нових рівнів, розвиваючи почуття досягнення [5].

Інновації в освіті охоплюють також використання штучного інтелекту. Чат-боти допомагають автоматизувати відповіді на типові запитання, які виникають у учнів, що дозволяє зекономити час і забезпечити доступ до інформації у будь-який час. Наприклад, чат-бот може допомогти дитині

розібратися у розв'язанні задач, розповісти про основні правила з граматики чи запропонувати додаткові завдання. Штучний інтелект допомагає також у персоналізації навчального процесу, адаптуючи завдання відповідно до рівня знань кожного учня.

Отже, використання інноваційних технологій у початковій школі значно покращує якість освіти та забезпечує учнів необхідними навичками для майбутнього. Інтерактивні засоби, цифрові ресурси, інтегровані підходи, а також доповнена і віртуальна реальність дозволяють створювати навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчих здібностей, критичного мислення, креативності та зацікавленості в науці. Такі методи навчання допомагають учням легше адаптуватися до швидких змін у світі, підвищують їхню мотивацію до навчання та залучають до активного засвоєння знань. Важливим аспектом є також розвиток цифрової грамотності, яка є невід'ємною складовою сучасного життя. Зрештою, інноваційні технології допомагають побудувати міцний фундамент для успішного навчання та саморозвитку дітей у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakouy-mozhe-butu-suchasna-osvita/>
2. Гейміфікація. Використання елементів гри в процесі навчання. URL: <https://talken.cloud/blog/gamification-using-game-elements-in-the-learning-process/>
3. Інноваційні технології навчання. URL: <https://naurok.com.ua/innovaciyuni-tehnologi-navchannya-342055.html>
4. Інтегральна технологія навчання. URL: <http://surl.li/karrvu>
5. НУШ і STEM – Нова українська школа і STEM-освіта. URL: <https://nus.com.ua/nus-and-stem/>

Поліна ЦВЕЛИХ,
здобувач базової середньої освіти
Наукового ліцею „Політ“ при Обласному коледжі „Кременчуцька
гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“Полтавської обласної ради,
м. Кременчук
Тетяна ЯЦЕНКО,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки психології та дошкільної освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ПРОБЛЕМА СЕЛФХАРМУ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початком війни в Україні значно зросла кількість звернень дітей та підлітків до Національної гарячої лінії. Багато з них мають нав'язливі думки про самогубство чи вдаються до самопошкоджень через неможливість впоратися з психологічним тиском. Особливо важко тим, хто став свідком смерті близьких або втратив рідних унаслідок бойових дій. Навіть діти, які фізично не стикалися з війною, відчують її вплив через постійне почуття тривоги, що підсилюється новинами та розмовами дорослих.

Війна стала додатковим стресором для підлітків, які вже потерпають від кризових станів, притаманних віковим змінам: нерозуміння свого місця у світі, соціальної ізоляції, булінгу чи нестачі підтримки. Занепокоєння через власне майбутнє, що в умовах війни здається ще більш невизначеним, лише загострює ці проблеми, ускладнюючи соціальну та емоційну адаптацію молоді [1].

У сучасній психології явище самопошкодження набуває дедалі більшого поширення, особливо серед підлітків. Для більш глибокого розуміння цього феномену необхідно звернути увагу на його визначення. Термін селфхарм (self-harm) зазвичай використовується для позначення свідомого, умисного нанесення фізичної шкоди власному тілу без наміру суїциду, але потребує особливої уваги, бо самопошкодження може нести в собі ризик самогубства через необережність.

Самоушкодження серед підлітків може бути викликане низкою психологічних та емоційних причин. Однією з найпоширеніших є прагнення зменшити або позбутися важких емоційних станів та переживань. Для багатьох підлітків самопошкодження стає засобом емоційної регуляції, коли вони не можуть впоратися з інтенсивними почуттями стресу, тривоги або депресії. Крім того, важливою причиною є відсутність відчуття будь-яких емоцій. У стані високого стресу деякі підлітки відчувають емоційну спустошеність, нечутливість або внутрішню порожнечу. Самоушкодження допомагає їм відчути фізичний біль, який символізує для них "живість" і повертає відчуття контролю над собою бо за високого рівня стресу людина може взагалі нічого не відчувати. Також це може бути специфічним методом отримання задоволення від болю, шляхом вчинення неусвідомлених дій, або як спосіб подолання внутрішньої напруги, що заважає нормальній комунікації зі світом. До факторів ризику, що підвищують ймовірність виникнення самопошкодження, належать депресивні та тривожні розлади, булінг та соціальне неприйняття з боку однолітків, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і пограничний розлад особистості. Ці психічні та соціальні фактори створюють несприятливий емоційний фон, який сприяє виникненню та закріпленню деструктивної поведінки у підлітків.

Що може зумовлювати самоушкоджувальну поведінку:

- Раптові життєві зміни – втрата близької людини, розлучення батьків, перехід в іншу школу як значні психосоціальні стресори, що дестабілізують емоційний стан.
- Академічний стрес – надмірне навантаження, страх перед помилками або невдачами, що спричиняє тривожність і почуття неспроможності.
- Травматичний досвід – особистий досвід насильства (шкільне, сімейне, у стосунках) або інших шоківих подій, що підвищує ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР).
- Соціальна ізоляція – почуття дистанціювання, ізолюваність, розвиток патологічного почуття провини та сорому.

- Прагнення привернути увагу – поведінкові механізми, спрямовані на виявлення внутрішніх переживань для оточення.
- Самопокарання – способи самопошкодження як відповідь на внутрішню тривогу та емоційний дискомфорт.
- Емоційна саморегуляція – поведінка, що має на меті знизити емоційну напругу та підтримати внутрішню стабільність.
- Вираження агресії – застосування агресивних або автоагресивних реакцій як засобу для зняття емоційної напруги.
- Низька самооцінка та проблеми із самоідентифікацією – труднощі у сприйнятті власного тіла, що сприяє самокритичності та негативній самооцінці.
- Жорстокість серед однолітків – булінг та соціальна агресія як фактори, що значно підвищують психологічний дистрес [2].

Самопошкодження можуть проявлятися у різних формах деструктивної поведінки, спрямованої на нанесення фізичної шкоди власному тілу. До основних форм самопошкоджень належать порізи, опіки, удари, подряпини, а також висмикування волосся і заштрикування голок. Окрім цього, деякі люди навмисно перешкоджають загоюванню ран, щоб продовжити заподіяння собі шкоди. Інші форми самодеструкції включають навмисні дії, що сприяють загостренню хвороб, голодування або переїдання з метою самопокарання, а також невідповідні статеві відносини (промискуїтет), що є проявами самоушкоджувальної поведінки.

Акти самопошкодження можуть набувати різноманітних форм, які класифікуються залежно від характеру та причин деструктивної поведінки. Серед основних типів виділяють компульсивне, імпульсивне та стереотипне самопошкодження.

Компульсивне самопошкодження характеризується повторюваними, нав'язливими діями, що спрямовані на зниження тривожності або емоційного напруження. Такі дії можуть включати, наприклад, часте кусання нігтів або

виривання волосся (трихотиломанія). Це поведінка, яка виконується несвідомо і часто автоматично, щоб тимчасово заспокоїти внутрішній дискомфорт.

Імпульсивне самопошкодження пов'язане з епізодичними, раптовими діями, що виникають під впливом сильних емоцій, таких як гнів, тривога або відчай. Людина не планує ці дії заздалегідь, вони є результатом моментального емоційного вибуху. Це може включати порізи, опіки або удари, які є способом швидкого полегшення емоційного болю.

Стереотипне самопошкодження зустрічається найчастіше у людей з розумовими або неврологічними порушеннями, такими як аутизм або розлади розвитку. Цей тип самопошкодження проявляється у вигляді повторюваних, ритмічних дій, таких як удари головою або кусання рук, і часто носить ритуальний характер. Причинами цього типу самопошкодження можуть бути сенсорні або комунікаційні труднощі.

Кожен із цих типів має різний психологічний контекст і потребує окремих підходів у діагностиці та лікуванні, оскільки їхні причини та наслідки відрізняються [3].

Селфхарм може бути специфічним методом отримання задоволення від болю, шляхом вчинення неусвідомлених дій, або як спосіб подолання внутрішньої напруги, що заважає нормальній комунікації зі світом. Встановити, який вид болю серед тих, що людина спричиняє собі, досі практично неможливо. Згідно з даними, наданими Британським національним інститутом охорони здоров'я, було запропоновано звужити визначення самопошкодження. Зокрема, виключити зі списку такі форми, як переїдання, голодування або надмірне вживання алкоголю, які часто використовуються як способи подолання стресу. Модифікації тіла – татуювання або пірсинг – тепер також не вважаються проявом селфхарму [4].

Самопошкодження та самотравматизація мають низку серйозних негативних наслідків як для фізичного, так і для психічного здоров'я індивіда. Психологічні наслідки включають загострення почуття сорому, вини та зниження самооцінки. Діти, які мають схильність до аутоагресії та

самоушкоджень дуже низько оцінюють свою зовнішність, розумові та фізичні здібності, часто комплексують з цього приводу. Водночас вони схильні перебільшувати досягнення інших людей. Тому варто провести з дитиною корекційну роботу, направлену на підвищення рівня самооцінки і впевненості у собі. Ці емоційні стани можуть посилювати депресивні розлади, створюючи замкнене коло деструктивної поведінки, де самоушкодження стають механізмом зняття емоційного напруження, але водночас поглиблюють негативні психоемоційні стани. З огляду на те що після самопошкоджуючої поведінки виникає почуття збентеження. Людина вважає, що з нею щось не так - вона слабка, погана, неправильна, якщо не спроможна впоратися із собою та своїми почуттями.

Соматично, при нанесенні порізів, в організмі виділяються особливі речовини - ендорфіни, які здатні зменшувати біль і покращувати емоційний стан. Однак це призводить тільки до тимчасового душевного полегшення, і після загасання фізичного болю і припинення дії ендорфінів емоційні страждання повертаються і самопошкодження повторюється знову.

З фізіологічної точки зору, аутогресія може спричиняти інфекційні ускладнення, оскільки нанесені травми можуть інфікуватися за недостатньої гігієни або неналежного догляду за ранами. Ушкодження тканин призводить до формування рубців і шрамів, які не тільки впливають на зовнішній вигляд, але й можуть залишати довготривалі наслідки, що негативно позначаються на психічному стані людини. В окремих випадках, коли травми є особливо серйозними, можливі важкі фізичні ушкодження, що можуть спричинити ненавмисну смерть. Такі наслідки підкреслюють важливість своєчасного втручання та професійної допомоги для людей, що практикують самотравматизацію, з метою запобігання подальшому погіршенню їхнього стану.

У своїх дослідженнях Т. Фіцпатрік, Р. Джонсон, К. Вулф виявили, що патонімія (синдром Мюнхгаузена) – це один із можливих проявів селфхарму, що характеризується надмірно драматичними скаргами, що схожі на вигадку, на

уявне соматичне захворювання та тенденцією до самопошкодження з метою інсценування його симптомів, хворий завдає собі неусвідомлено шкоди. Причиною можуть бути глибокі психічні порушення або просто прагнення привернути увагу, викликати співчуття або добитися вигоди [5].

Селфхарм через патонімію не завжди пов'язаний з бажанням закінчити життя самогубством, навпаки, це часто є спробою вижити в умовах сильного емоційного тиску. Однак така поведінка може мати серйозні наслідки для здоров'я і потребує професійної допомоги [6].

Допомога людям, які займаються аутогресією (селфхармом), потребує чутливого і професійного підходу. Перш за все, важливо створити безпечне і довірливе середовище для розмови, де людина не відчує осуду. Вона повинна знати, що її емоційний біль можна зрозуміти і що є інші шляхи його подолання. Психотерапія, зокрема когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), допомагає змінити негативні мисленнєві установки та знайти альтернативні способи реагування на стрес. У деяких випадках можуть бути призначені ліки, особливо якщо аутогресія супроводжується депресією або тривожними розладами. Також важливо навчити людину здорових способів саморегуляції, таких як фізичні вправи, арттерапія або релаксаційні техніки, які допоможуть знизити емоційну напругу без шкоди для себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. К. Маєвська. Війна не відмінняє дитинство. Ла Страда-Україна. 18.07.2022
URL: <https://la-strada.org.ua/articles/vijna-ne-vidminyaye-dytynstvo.html>
2. Калуський міський центр первинної медико-санітарної допомоги. 01.03.2024 . URL: <http://kmp.if.ua/ua/news-1-28-347-samoushkodzhuvalna-povedinka>
3. О. Сінгур. Проблема, про яку не говорять вголос: чому люди шкодять самі собі? Білопілля. City. 20.07.2020. URL: <https://bilopillia.city/articles/91286/problema-pro-yaku-ne-govoryat-vgolos-chomu-lyudi-shkodyat-sami-sobi>

4. Пелезнева Н. Острые предметы: что такое селфхарм и почему люди намеренно вредят себе. НОЖ. 2018. <https://knife.media/self-harm/>

5. Фіцпатрік Т. Джонсон Р., Вулф К. Дерматологія : атлас-довідник. Ч. 1. 1999. URL:

http://medlit.pp.ua/2158_дерматологія_атласдовідник_частина_1_1999_шкірні_та_венеричні_хвороби.html

6. Н. Берегова, О. Повстюк " Селфхарм " як деструктивна форма переживань стресів. стор. 13. 2020 р. Теорія і практика сучасної психології. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/part_1/1-1_2020.pdf

Ольга ЧАЄНKOBA

здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти

Обласного коледжу

"Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія

імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради,

м. Кременчук

Маріана НАВРОЦЬКА

викладач вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист,

асистент кафедри початкової освіти,

гуманітарних дисциплін та інформатики

Обласного коледжу

"Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія

імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради,

м. Кременчук

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта потребує нових підходів до навчання покоління, яке можна сміливо назвати цифровим. Це покоління потребує застосування відповідно нових технологій. Використання новітніх технологій в навчанні англійської мови в початковій школі є ключовим чинником для створення сприятливого та ефективного навчального середовища. Дослідження показують, що інтеграція цифрових ресурсів та інтерактивних засобів навчання позитивно впливають на мотивацію учнів, розвиток мовленнєвих навичок та допомагають забезпечувати

індивідуальний підхід до кожного учня. В сучасних умовах використання новітніх технологій є невід'ємною частиною навчального процесу.

Застосування інноваційних технологій має бути спрямоване на формування 10 ключових компетентностей життя згідно Концепції Нової Української Школи. Одним з ключових моментів НУШ є сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Серед новітніх технологій навчання англійської мови в початкових класах активно та ефективно застосовуються наступні:

- мобільне навчання
- використання QR-кодів
- сторітеллінг
- кейс-метод
- гейміфікація
- проєктна технологія
- інтерактивні технології

Розглянемо більш детально ці технології.

Мобільне навчання (MALL (Mobile Assisted Language Learning) - цифрова технологія, при якій мобільні пристрої, такі як смартфони чи планшети, використовуються для покращення вивчення мови. Цей підхід передбачає використання спеціалізованих мобільних додатків, онлайн-ресурсів та інтерактивних платформ для навчання, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок. MALL надає можливість студентам вчити мову в будь-який час і в будь-якому місці, що сприяє зручності та ефективності процесу навчання.

Використання QR-кодів може бути дуже корисним для учнів. Вчителі можуть створювати QR-коди, що ведуть на онлайн-ресурси з додатковими вправами, відеоматеріалами для вивчення англійської мови, інтерактивними іграми чи тестами знань. Це дозволяє учням самостійно працювати з матеріалами поза класом, розширюючи свої знання та навички. Крім того, QR-коди можуть бути використані для доступу до аудіо- або відеоматеріалів, які допоможуть в

удосконаленні навичок аудіювання та вимови. Такий підхід стимулює зацікавленість і мотивацію учнів, що робить процес вивчення мови більш цікавим та ефективним.

Сторітелінг - технологія навчання іноземної мови, в основі якої закладено навчання через захоплюючі історії.

Технологія сторітелінг на уроках англійської мови забезпечує комунікативний, мовленнєвий, мовний, емоційний та соціокультурний розвиток молодших школярів. Сюжет історії завжди викликає безліч різноманітних емоцій в учнів, навчає моральним цінностям, дозволяє проаналізувати вчинки та почуття героїв, а наповнення історії (лексика, граматики) допомагає краще засвоїти матеріал. Психологи стверджують, що у слухачів чи читачів можуть виникнути такі емоції, як злість, відраза, страх, радість, сум та подив. Саме тому, ми можемо говорити про те, що історії розвивають емоційний інтелект дитини. [8]

Кейс-метод - активна форма навчання і має значний потенціал до застосування його у процесі навчання іноземної мови молодших школярів. Він ставить за мету максимально активізувати кожного учня і залучити його до процесу власної іншомовної діяльності, підвищує рівень знань та розвиває творче мислення учнів, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання.

Цінність методу Case у навчанні іноземних мов полягає у тому, що акцент навчання переноситься не на оволодіння готовими знаннями, а на продуктивні. Учитель і учні постійно взаємодіють.

Серед основних типів кейсів – кейс-випадок, кейс-вправа, кейс-ситуація. Доцільно у початкових класах використовувати кейс-ситуацію або кейс-вправу. Кейс-ситуація надасть змогу учням проаналізувати подану ситуацію. Кейс-вправа дозволить застосувати на практиці здобуті практичні навички іншомовної компетенції. [6, ст.2]

Гейміфікація - це застосування елементів гри в навчальному процесі для залучення учнів та створення мотивації до вивчення мови. Це може включати в себе використання інтерактивних ігор, конкурсів, загадок та інших ігрових

елементів, щоб зробити навчання більш захоплюючим і цікавим для учнів. Гейміфікація може сприяти активному використанню англійської мови у природному контексті, стимулювати співпрацю й комунікацію між учнями та створювати додаткові можливості для вдосконалення навичок мовлення та розуміння.

Проектна технологія передбачає залучення учнів до групового або індивідуального вирішення реальних завдань чи проблем, пов'язаних з вивченням мови. У цьому контексті використання сучасних технологій, таких як комп'ютери, Інтернет, мультимедійні пристрої, може допомогти учням в розробці й представленні своїх проєктів. Це може включати створення презентацій, відеороликів, постери, плакати, малюнки, карти, таблиці, фото колажі, тощо. Такий підхід не лише сприяє покращенню володіння англійською мовою, але й розвиває навички комунікації, творчості, критичного мислення та роботу в групі.

Інтерактивні технології базуються на активній взаємодії учнів з вчителем та один з одним для сприяння навчанню та розвитку мовленнєвих навичок. Це можуть бути: групові вправи, рольові ігри, застосування інтерактивних онлайн-ресурсів. Інтерактивні методи навчання стимулюють учнів брати активну участь у процесі навчання, покращуючи їх навички мовлення та розуміння англійської мови.

У підсумку, інтеграція новітніх технологій в навчальний процес англійської мови в початковій школі відкриває широкі можливості для вдосконалення навчання та розвитку учнів. В першу чергу, вони надають змогу створити цікаве та цільове навчальне середовище, що сприяє залученню учнів до процесу вивчення мови. Використання мультимедійних матеріалів, веб-сайтів та мобільних додатків дозволяє зробити уроки більш доступними та візуально привабливими для дітей. Таким чином, учні можуть вчитися через гру, співпрацю та інтерактивні вправи, що позитивно впливає на їхню мотивацію та допомагає засвоїти матеріал на більш глибокому рівні. Крім того, використання новітніх технологій дозволяє індивідуалізувати навчання, підлаштовує його під

потреби кожного учня та рівень їхніх знань. Це може бути особливо корисним у вивченні іноземних мов, оскільки дозволяє кожному учневі розвивати навички на своєму власному рівні. Також, використання технологій надає можливість створити уроки з різноманітними завданнями та активно впроваджувати інтерактивні методи навчання, що поліпшує засвоєння матеріалу. Зокрема, онлайн-інструменти дають можливість вивчати як фонетику, лексику, граматику, а також використовувати візуальні приклади для пояснення аспектів мови. Більше того, новітні технології можуть сприяти залученню батьків до процесу навчання, пропонуючи їм доступ до онлайн-ресурсів для спільного вивчення мови зі своїми дітьми. Такий підхід не лише збільшує години практики мовлення, але й робить навчання більш доступним і цікавим для учнів. Використання новітніх технологій в початковій школі допомагає створити позитивне середовище для навчання, що підтримує різносторонній розвиток учнів та розвиток їхніх інтелектуальних та технічних навичок, що відповідає сучасним вимогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвинська О.О. Застосування мобільних технологій при вивченні англійської мови. <https://naurok.com.ua/stattya-zastosuvannya-mobilnih-tehnologiy-pri-vivchennya-angliysko-movi-274129.html>
2. Голодюк Л.В. Інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови. <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-navchannya-na-urokah-angliysko-movi-263727.html>
3. Концаренко О.Г. Метод проєктів на уроках англійської мови. <https://naurok.com.ua/metod-proektiv-na-urokah-angliysko-movi-122639.html>
4. [Концепції Нової української школи](#) - МОН, 2016
5. Любечко О.В. Сучасні технології навчання та їх використання на уроці вноземної мови <https://vseosvita.ua/library/sucasni-tehnologii-navcanna-ta-ih-vikoristanna-na-uroci-inozemnoi-movi-3775.html>

6. Сак І.О. Посібник "Впровадження Case-методу на уроках англійської мови в початковій школі". <https://naurok.com.ua/posibnik-vprovadzheniya-case--metodu-na-urokah-angliysko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-52261.html>
7. Усенко Ю.В. Інтерактивні методи на уроках англійської мови. <https://naurok.com.ua/interaktivni-metodi-na-urokah-angliysko-movi-335677.html>
8. Як навчити дітей розповідати історії? Сторітелінг в прикладах. <https://mmpublications.com.ua/storytelling/>

Mariia Liasova
student of the educational qualification level of professional junior bachelor
Regional College
„A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“
of the Poltava Regional Council,
Kremenchuk
Scientific supervisor: Yuliia Omelchenko,
teacher-methodologist of the cycle committee of professional methods of
primary education
Regional College
„A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“
of the Poltava Regional Council,
Kremenchuk

LEARNING ENGLISH THROUGH CHILDREN'S LITERATURE

Stories and the technique of storytelling have always had an undisputed educational value throughout the world [2]. Children are already familiar with stories as they talk in narrative style from a very young age [4]. So children's literature can be used successfully as the content base for learning English with young students.

More and more English as a foreign language (ESL) teachers have begun to use it to supplement their main materials or create self-contained units of work due to its relevance to the major objectives of study for foreign language teaching in many countries [2].

It also can be used as the starting point for developing a wide variety related

language and learning activities that involve children personally, creatively and actively in an all-around whole curriculum approach [3].

Choosing the right book can be difficult, but it is a very important part. Another important part is understanding the vocabulary level of your students. Simple and short stories with repetitive language work best for young ESL learners [1]. Most books should be selected to include some language a little beyond a child's level in English, so the child can start from a familiar language and move on to some new language [4].

High-quality stories and illustrations that synchronise with the text will support children's understanding and develop their visual literacy. Also, look for stories that develop social skills and emotional development or stories that allow links to be made with other subjects in the curriculum to build on children's general knowledge, and help them learn how to learn. Multicultural education in stories in order to develop intercultural awareness is very important too [3].

It is important to find stories, that contain rich and authentic examples of English, as well as literary devices commonly found in children's literature such as repetition and cumulative content, rhyme, onomatopoeia, humour and suspense, etc [2].

Before starting to work with a book, think about what you can highlight in the class. Make sure that you know what are you doing and create a plan. In the learning process allow your students to have enough time to interact with a book. They need it to fully absorb the English language [1].

It is better to develop materials by yourself because it gives you not only a good experience but also allows you to find activities, that will work the best for your students [2].

For younger students, picture books can be used to learn English. It can be story books; information books, with short explanatory text; rhyme books and others. Unlike many adults learning another language, children do not wait to understand every word. They just pick out words they understand and fill in the rest of the meaning from context clues. In picture books, children can find more clues in illustrations [4].

Some teachers find it difficult to imagine how they can use a storybook for up to 6 - 10 hours. However, once they have used children's literature they often find it

difficult to return to the more conventional specifically written materials. Storybooks address universal themes and allow children to play with ideas and feelings and think about important issues [2].

Using literature can be an interesting, but effective way to teach and learn English, especially for children, because it is fun, simple and exciting. This way also gives teachers advantages, such as more freedom in choosing types of activities.

REFERENCES

1. Brown, E. (2004) Using Children's Literature with Young Learners. The Internet TESL Journal, Vol. X, No. 2
2. Ellis, G., Brewster, J. (1991) The Storytelling Handbook for Primary Teachers. Penguin Longman
3. Ellis, G., Brewster, J. (2002) Tell it Again! The New Storytelling Handbook for Primary Teachers. Penguin Longman
4. <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/parents/helping-your-child/learning-english-through-picture-books>

Yuliia Omelchenko

*teacher-methodologist of the cycle committee of professional methods of primary education
Regional College
„A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“
of the Poltava Regional Council,
Kremenchuk*

INTEGRATING VISUAL DESIGN AND COMMUNICATION STRATEGIES IN PRIMARY EDUCATION: ENHANCING LEARNING ENGAGEMENT

Teachers should apply effective communication principles in the classroom to enhance student learning. Implementing these principles is essential for engaging students, especially in primary education. Julian Treasure's TED Talk, "How to Speak So That People Want to Listen," highlights techniques such as vocal variety, empathy,

and presence that can help teachers improve their delivery and establish stronger connections with their students [6]. These principles encourage active student participation by making lessons more captivating and memorable. For instance, varying tone and pace during reading or storytelling can emphasize key points, while incorporating pauses allows students time to reflect and grasp the material. Promoting empathy in communication further supports an inclusive classroom environment where all students feel heard and valued.

Designing educational materials is also crucial for enhancing learning. The EDpuzzle video, “5 Principles of Design Every Teacher Should Know,” offers valuable insights into creating visually compelling and educationally effective materials [1]. Understanding fundamental design principles - such as contrast, alignment, repetition, proximity, and simplicity - enables teachers to structure their presentations, worksheets, and digital content in ways that are both aesthetically pleasing and cognitively beneficial for students. When materials are designed with these principles in mind, they become easier to read, helping students identify key information and understand the relationships between concepts. For example, using contrasting colours can make important text stand out, while consistent alignment and repetition of visual elements create a unified appearance that facilitates better information processing.

The importance of visual content in modern education is clear. It plays a crucial role in enhancing the learning experience for primary school students, as supported by the article “Why You Need to Care about Visual Content” [8]. Young learners often rely on visual cues to interpret and retain information, making the use of images, diagrams, and infographics integral to effective teaching strategies. Visual content not only aids memory retention but also simplifies complex ideas by providing illustrative examples that are more accessible to children. Furthermore, integrating visual elements caters to diverse learning styles, supporting visual learners while complementing other instructional modes, such as auditory and kinesthetic activities. Teachers who incorporate a variety of visual content into their lesson plans can create a more dynamic and inclusive educational environment that meets all students’ learning needs.

Structuring text and placing visual elements according to the F-Pattern is

particularly effective in teaching. The article “Explained: The F-Shape Pattern for Reading Content” guides educators on optimizing the layout of textual and visual content to align with natural reading behaviours [2]. Research shows that readers tend to follow an “F” shape when scanning text, focusing more on the upper-left area and gradually moving down the page. Educators can leverage this pattern by placing key information - such as headings, bullet points, and images - in these focal areas to capture students’ attention more effectively. Additionally, breaking up text into shorter paragraphs and using subheadings can improve readability, enabling students to quickly locate important information. Structuring content according to the F-pattern not only supports efficient information processing but also reduces cognitive load, making it easier for young learners to absorb and retain content.

Books that improve design skills for teachers are invaluable. Practical resources such as “The Non-Designer’s Design Book” by Robin Williams [7] and “Presentation Zen” by Garr Reynolds [5] offer comprehensive guides for creating visually engaging educational materials. These books provide step-by-step instructions on applying design principles to everyday teaching tasks, such as designing handouts, creating slideshows, and developing digital content. For teachers without a background in graphic design, these resources can be particularly beneficial, emphasizing practical techniques over theory. By learning to effectively apply design principles, educators can make their instructional materials not only more attractive but also more pedagogically sound, thereby enhancing student engagement and understanding.

The impact of colour on the perception of educational materials is crucial. In his classic work, “The Art of Colour”, Johannes Itten explores the psychological effects and harmonies of colour, which can significantly influence how educational materials are perceived [4]. Colour plays an important role in shaping emotions and can be used strategically to create the desired atmosphere in a classroom. For instance, warm colours such as red or yellow can energize students and draw attention to important content, while cool colours like blue or green can create a calming effect, helping students concentrate on tasks. Moreover, understanding colour contrast and harmony allows teachers to design visually appealing materials that are not overwhelming,

thereby improving students' focus and reducing visual fatigue.

Graphic styles also play a significant role in education by encouraging learners and making topics more interesting. An understanding of graphic design history and evolution, as discussed in “Graphic Styles: From Victorian to Hipster”, can enhance teachers' ability to integrate visual elements effectively into their educational materials [3]. Recognizing different styles and their cultural significance enables educators to choose graphics that resonate with the themes being taught and appeal to students' interests. This knowledge also helps teachers stay attuned to current visual trends, making learning resources more relatable and engaging. Integrating both historical and contemporary graphic styles not only enriches the visual appeal of materials but also supports the development of students' visual literacy - a critical skill in today's media-rich world.

REFERENCES AND BIBLIOGRAPHY

1. EDpuzzle. *5 Principles of Design Every Teacher Should Know*. Available at: <https://www.edpuzzle.com>. Accessed: 18 October 2024.
2. *Explained: The F-Shape Pattern for Reading Content*. Available at: <https://example.com>. Accessed: 18 October 2024.
3. Heller, S., & Chwast, S. (2019). *Graphic Styles: From Victorian to Hipster*. Laurence King Publishing. Available at: <https://book-ye.com.ua/catalog/grafika/grafichni-styli-vid-viktoriantsiv-do-khipsteriv/>. Accessed: 18 October 2024.
4. Itten, J. (2015). *Мистецтво кольору*. Yakaboo. Available at: <https://www.yakaboo.ua/mistectvo-kol-oru.html>. Accessed: 18 October 2024.
5. Reynolds, G. (2019). *Presentation Zen: Simple Ideas on Presentation Design and Delivery* (3rd ed.). New Riders. Available at: <https://www.amazon.com/Presentation-Zen-Simple-Design-Delivery-ebook/dp/B081TDWTX8>. Accessed: 18 October 2024.
6. Treasure, J. (2013). *How to Speak So That People Want to Listen*. TED. Available at:

https://www.ted.com/talks/julian_treasure_how_to_speak_so_that_people_want_to_listen. Accessed: 18 October 2024.

7. Williams, R. (2015). *The Non-Designer's Design Book* (4th ed.). Peachpit Press. Available at: <https://www.amazon.com/Non-Designers-Design-Book-Non-Designers-ebook/dp/B00PWDFWEE>. Accessed: 18 October 2024.

8. *Why You Need to Care about Visual Content*. Available at: <https://example.com>. Accessed: 18 October 2024.

Kira Prokopchuk
student of the educational qualification level of professional junior bachelor,
Regional College
„A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“
of the Poltava Regional Council,
Kremenchuk
Scientific supervisor: Yuliia Omelchenko,
teacher-methodologist of the cycle committee of professional methods of
primary education,
Regional College
„A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“
of the Poltava Regional Council,
Kremenchuk

LEARNING ENGLISH THROUGH INTERNATIONAL STUDENT EXCHANGE PROGRAMS

Learning English is a challenging process that students must go through to achieve their goals. International student exchange programs can help them practice and improve their English. The aim was to explore and highlight the benefits and identify the challenges of participation.

Students' success in learning English is helped by their participation both in the classroom and in extracurricular activities. They can also join organizations, volunteer, and participate in international conferences. But one of the most effective activities is participation in exchange programs [6].

The first challenge is to adapt to the language spoken in the country of exchange. If English is not the first language in the destination country, participants in

international exchange programs may have trouble communicating with the local population [1].

Some students admit that difficulties in communicating with the local population and lack of understanding of local customs create barriers to their integration [1].

Also, students often encounter cultural differences and customs that they are not prepared for, which causes psychological discomfort and requires time to adapt. Students from different religious and cultural groups may experience difficulties in the new environment [4].

But all of those experiences improve their emotional resilience and ability to adapt to new environments, which also has a positive impact on their ability to learn English.

To begin, students can strengthen their English language abilities. The improvement covers the development of the students' primary abilities in the English language: listening, speaking, reading, and writing.

Secondly, students can develop their English language skills. By meeting with foreign guests, they have the opportunity to develop their language skills in languages other than English[5].

Finally, students can increase their self-esteem and motivation[2].

The best way to practice a language is to communicate directly with native speakers[5].

Exchange programs help to establish international contacts and acquaintances, which is also important for learning English.[2]

International student exchange programs allow students to study at other universities in other countries, which improves their soft skills.

Students who join the exchange programs in countries where English is the native language have the opportunity to practice their English, as programs mostly embrace and implement the idea of English as an international language, where English has a role as a means of communication.

The impact of international student exchange programs can help develop English as a second language in countries where English is widely spoken[1].

Through language learning, students gain a deeper understanding of other cultures and learn how to adapt to new environments, which improves their intercultural skills and facilitates interpersonal communication[3].

Some students retain their international contacts for a long time after graduation, which contributes to the long-term development of language and professional skills[2].

Participation in international exchange programs has a positive impact on the professional development of students and opens up new employment opportunities. This is very important in the modern world [7].

REFERENCES

1. Altbach, P. (2015). Foreign study: Patterns and challenges. *International Higher Education*, (30)
2. Bachner, D., & Zeuschel, U. (2009). Long-term effects of international educational youth exchange. *Intercultural Education*, 20 (sup1), S45–S58
3. Earnest, D. R., Rosenbusch, K., Wallace-Williams, D., & Keim, A. C. (2016). Study abroad in psychology: Increasing cultural competencies through experiential learning. *Teaching of Psychology*, 43(1), 75–79.
<https://doi.org/10.1177/0098628315620889>
4. Gautam, C., Lowery, C. L., Mays, C., & Dur ant, D. (2016). Challenges for global learners: A qualitative study of the concerns and difficulties of international students. *Journal of International Students*, 6(2), 501–526.
<https://doi.org/10.32674/jis.v6i2.368>
5. Hernandez, T. (2016). Short-term study abroad: Perspectives on speaking gains and language contact. *Applied Language Learning*, 26(1), 39–64.
6. Lindsey, E. W. (2005). Study abroad and values development in social work students. *Journal of Social Work Education*, 41 (2), 229-249.
<https://doi.org/10.5175/JSWE.2005.200303110>
7. Waibel, S., Petzold, K., & Rüger, H. (2018). Occupational status benefits of studying abroad and the role of occupational specificity—A propensity score matching

approach. Social Science Research, 74,45–61.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.05.06>

СЕКЦІЯ 2. ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ

Тетяна ВЕРТЕБНА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу

„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Наталія ДЕНЬГА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу

„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасній педагогіці зростає інтерес до діяльнісного підходу, який акцентує увагу на активній участі учнів у процесі навчання. Цей підхід дозволяє не лише формувати знання, а й розвивати вміння та навички, необхідні для успішного функціонування в суспільстві.

Одним із найефективніших засобів реалізації діяльнісного підходу є ігрова діяльність, що створює сприятливе середовище для навчання, забезпечуючи учнів можливістю активно досліджувати, експериментувати та застосовувати знання у різноманітних ситуаціях.

Ігрова діяльність не лише підвищує мотивацію учнів, але й сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і соціальної адаптації. Завдяки своїй природній привабливості, ігри стають ефективним інструментом для активізації пізнавальної діяльності, що у свою чергу робить навчання більш цікавим і змістовним. Таким чином, вивчення взаємозв'язку між ігровою діяльністю та діяльнісним підходом є актуальним завданням, що відкриває нові горизонти в освіті та сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості.

Різні науковці пропонують свої трактування діяльнісного підходу, кожне з яких має власні нюанси.

За Виготським, діяльність відіграє ключову роль у психічному розвитку дитини. Він підкреслював, що навчання не повинно бути пасивним прийняттям інформації, а навпаки — активним процесом, у якому дитина за допомогою соціальної взаємодії та засвоєння культурних інструментів (мови, символів, знаків) набуває нових знань. Виготський вважає, що діяльність — це форма розвитку мислення, де дитина не тільки повторює знання, але й активно їх конструє під час діяльності в соціумі [1].

Леонтьєв розвивав ідею Виготського, розглядаючи діяльність як складну систему, що включає мотиви, цілі, дії та результати. Він запропонував теорію, згідно з якою пізнавальна діяльність учня — це процес, в якому знання стають засобами для досягнення певних цілей, а не просто інформацією для запам'ятовування. Леонтьєв стверджував, що мотивованість учня є основою для ефективної діяльності: без чіткого мотиву учень не буде залучений до процесу навчання [2].

Ці науковці розглядають діяльнісний підхід як процес, у якому навчання спирається на активну пізнавальну діяльність учня, підкріплену його особистим досвідом, мотивами та метою. Це дозволяє зробити навчання глибоким і стійким, орієнтованим не лише на засвоєння знань, а й на їхнє застосування у практичних ситуаціях.

Важливо підготувати учнів не стільки до виконання вимог навчальної програми, скільки до життя у суспільстві в цілому. Знання мають цінність лише в тому випадку, коли учні можуть їх застосовувати в реальному житті.

Глибоке концептуальне розуміння тієї чи іншої теми з певного предмету дозволяє здобувачам освіти поєднувати теоретичні поняття з практичними навичками, використовувати свої знання в різних ситуаціях та генерувати нові ідеї. Діяльнісний підхід — найкращий спосіб залучення учнів до навчальної діяльності, що сприяє такому результату.

Характеристики діяльнісного підходу можна виділити через його основні риси, що спрямовані на розвиток активної діяльності учнів під час освітнього процесу [3]:

- Мотивуюча риса – діяльнісний підхід сприяє розвитку внутрішньої мотивації учнів до навчання. Під час організації освітнього процесу важливо створити умови, які заохочують дітей до активної участі. Мотивація може бути як зовнішньою (заохочення, нагороди), так і внутрішньою (цікавість, потреба в знаннях). Учитель має надавати можливості для самостійного вибору, що підвищує інтерес і бажання учнів досліджувати нові теми. Таким чином, учні стають не просто споживачами знань, а активними учасниками навчального процесу.

- Соціальна риса – акцентує на важливості соціальної взаємодії у навчанні. Діти навчаються не лише індивідуально, а й у групах, що розвиває їх комунікативні навички, здатність працювати в команді і вирішувати конфлікти. Таке навчання формує соціальні зв'язки між учнями, сприяє розвитку емоційної інтелігентності і допомагає краще зрозуміти соціальні ролі. Завдяки колективній діяльності молодші школярі вчаться враховувати думки та почуття інших, що є важливим аспектом їхнього розвитку в суспільстві.

- Радісна риса – передбачає, що навчання має бути не лише корисним, а й цікавим. Учні задіяні в активній діяльності, це знижує рівень стресу і страху перед невдачами. Створення позитивної атмосфери в класі, де кожен учень може вільно висловлювати свої думки і ідеї, сприяє формуванню радості від навчання. Говорячи про те, що навчання через гру має бути радісним, це не означає, що взагалі не може бути жодних негативних або нейтральних емоцій. Іноді проблема потрібна, щоб відчувати радість подолання, коли вона остаточно вирішена. Крім того, сила несподіванки або хвилювання через несподіване може принести радість до нудної або навіть потенційно загрозливої ситуації.

- Значуща риса – навчання, що базується на діяльнісному підході, має бути значущим для учнів. Це означає, що знання і навички, які вони отримують, повинні мати реальне застосування у повсякденному житті. Учитель повинен допомагати учням усвідомлювати, чому те, що вони вивчають, важливе, і як це може бути використане в майбутньому. Значущість навчання також підвищує інтерес учнів, оскільки вони бачать практичну цінність отриманих знань.

- Активна риса – основною характеристикою діяльнісного підходу є активність учнів під час навчальної діяльності. Учні повинні бути не просто слухачами, а активними учасниками, які виконують різноманітні завдання, проводять дослідження, вирішують проблеми і беруть участь у дискусіях.

Така активність сприяє розвитку критичного мислення, самостійності і відповідальності. Учні вчаться аналізувати інформацію, ставити питання та шукати рішення, що допомагає їм стати більш адаптивними і гнучкими в сучасному світі. Активна залученість до певної діяльності дозволяє мозку створювати нейронні мережі, що відповідають за виконавчі функції, наприклад, вміння не зважати на відволікання, що приносить користь як нетривалому, так і безперервному навчанню.

Ці характеристики підкреслюють важливість діяльнісного підходу в освітньому процесі, забезпечуючи всебічний розвиток учнів і готуючи їх до життя в сучасному суспільстві.

Ми поставили перед собою завдання – підібрати приклади організації освітньої діяльності на уроках математики в початковій школі такі, що сприяють реалізації діяльнісного підходу. Наприклад:

- Математичний квест «Скарби з чисел», під час якого учні розв'язують математичні задачі, щоб знайти «скарб». Клас об'єднуємо у команди та даємо їм першу підказку, яка веде до математичної задачі (наприклад, розв'язати задачу або знайти площу прямокутника).

- Математичний спектакль, у ході якого учні створюють короткий театралізований виступ на математичну тему. Наприклад, вони можуть

виступити в ролі чисел, які «дружать» або «сваряться» через різні арифметичні дії (додавання, віднімання). Це дозволить учням не лише краще засвоювати навчальний матеріал, а й розвивати навички публічного виступу, креативності та командної роботи.

- Кухня з математикою, де ми організуємо урок так, щоб учні «готували» за допомогою математики. Діти отримують рецепти простих страв, де потрібно буде розрахувати кількість інгредієнтів для певної кількості порцій. Учні можуть ділитися на групи, готувати та вимірювати, а потім обговорювати, як математичні знання допомогли їм у процесі. Ця діяльність тісно пов'язує математику з реальним життям.

- Під час математичного кросфіту можна підібрати завдання, які об'єднують фізичну культуру та математику. Це свого року подвійне звадання. Якщо розв'язав задачу, то присідай стільки разів, скільки отримав у відповіді, піднімай руки вгору на кожен парну відповідь у прикладах, тощо.

- Інтерактивна гра «Математичний детектив» допоможе учням зануритися у світ логіки та дедуктивного мислення, якщо потрібно буде не просто розв'язати математичну задачу, знайти пропажу «чарівних чисел» [4].

Взаємозв'язок ігрової діяльності з діяльнісним підходом в освіті є суттєвим, оскільки обидва ці елементи сприяють активному навчанню, розвитку навичок і мотивують учнів до активної навчальної діяльності. Адже, гра є природним способом навчання для дітей, сприяє створенню активного навчального середовища, де учні можуть експериментувати, досліджувати і вчитися на власному досвіді. Ігри часто вимагають від учнів застосування знань і навичок у практичних ситуаціях, що робить навчання більш реалістичним, розвиває мотивацію і цікавість до предмета. У діяльнісному підході акцент робиться на практичному застосуванні знань у реальному житті і якраз ігри можуть служити симуляцією реальних ситуацій, де учні використовують математичні, наукові або соціальні навички для розв'язання проблем. Крім того, у процесі гри учні взаємодіють один з одним, що допомагає їм розвивати комунікативні навички, вміння працювати в команді, а також навички вирішення

конфліктів. Багато ігор вимагають від учнів стратегічного мислення, розв'язання проблем і прийняття рішень. Це допомагає розвивати їхні аналітичні навички, а якраз у рамках впровадження діяльнісного підходу в освітній процес учні заохочуються до дослідження, аналізу та критичного мислення, що допомагає їм краще засвоювати матеріал [5].

Ігрова діяльність є важливою складовою діяльнісного підходу, оскільки вона активізує учнів, сприяє практичному застосуванню знань, розвиває соціальні навички та критичне мислення, а також створює позитивну атмосферу для навчання [6].

Отже, під час реалізації діяльнісного підходу на уроках математики в початковій школі варто використовувати ігрові технології. Метою наших подальших досліджень є розробка авторських ігор, які сприяють формування математичної компетентності молодших школярів, підвищення рівня їх соціальної адаптації та комунікації з однолітками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікова та педагогічна психологія / Скрипченко, Долинська, Огороднійчук та ін.]. – Київ: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука : зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – Вип. 1. – 127 с.
3. Біла книга. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів URL: <https://cms.learningthroughplay.com/media> (дата звернення: 25.10.2024)
4. Чернецька Т.І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посібн./ К.: ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.
5. Коломієць М. Навчально-дослідницька, діяльність дітей молодшого шкільного віку. *Завучу. Усе для роботи.* 2015. № 9-10. С. 25-29
6. Мієр Т. І. Організація навчально-дослідницької діяльності молодших школярів у взаємодії з собою та з іншими: монографія і Тетяна Мієр / Кіровоград: ФОП Александрова М. В., 2016. 424 с.

*Діана ГАЛАГАН,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

*Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

Людмила МОСКОВЕЦЬ,
*доктор філософії за спеціальністю 053 Психологія,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

ЧИННИКИ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі дедалі більшого значення набувають питання, пов'язані з внутрішнім ресурсом людини та вмінням ефективно керувати власною діяльністю. Сучасна психологічна наука спрямовує свої дослідження на вивчення механізмів, які сприяють розвитку потенціалу особистості та її здатності долати різноманітні виклики. У цьому контексті, значну роль відіграє самоефективність – характеристика, що визначає рівень впевненості людини у своїх власних можливостях та її здатності успішно досягати бажаних цілей.

Проблема самоефективності привертала увагу багатьох зарубіжних дослідників, серед яких А. Бандура, С. Дженкін, Б. Зіммерман, Дж. Капрара, Д. Кенрік, Ф. Лутанс, Д. Сервон, Ш. Тейлор, Л. Хьелл, М. Шеєр та інші. У вітчизняній психології проблемою самоефективності опікувалися К. Гайдар, Т. Гальцева, Ю. Козелецький, Р. Кричевський, Н. Ліпінська, Т. Скрипкіна, Т. Титаренко, О. Кревська тощо.

Ранні дослідження самоефективності у зарубіжній психології, зокрема в роботах Р. Уайта у 50-60-х роках, заклали фундамент для вивчення цього поняття як важливого чинника, що впливає на поведінку людини. Він розглядав самоефективність у контексті мотиваційних факторів, які визначають прагнення особистості до досягнення рівня компетентності в різних сферах життя. Дослідник висунув тезу про «мотивацію через почуття ефективності»,

підкреслюючи, що це почуття стимулює людину до активного саморозвитку та подолання перешкод [2, с. 13]. Отже, впевненість у власних можливостях стає каталізатором для досягнення успіху, оскільки спонукає особистість докладати зусилля для реалізації свого потенціалу.

Саме поняття «самоефективність» вперше було сформульовано американським вченим з українським корінням А. Бандурою у 1977 році. Спираючись на його визначення, цей термін трактується як «усвідомлена здатність особистості протистояти складнощам та впливати на результативність власної діяльності та функціонування в цілому» [4, с. 302]. Самоефективність вважається одним із центральних елементів процесу формування особистості та безпосередньо пов'язаний з низкою важливих особистісних характеристик, зокрема адаптивністю, самоприйняттям, прийняттям інших, самоактуалізацією та самореалізацією.

Важливо зазначити, що самоефективність як специфічний особистісний конструкт, відображає складний когнітивний механізм мотивації, заснований на зіставленні двох основних джерел: 1) передбачення майбутніх результатів діяльності, яке ґрунтується на самоаналізі та спостереженні за іншими; 2) внутрішні стандарти діяльності та здібності, які розвиваються в процесі її виконання [3, с. 134]. Важливою особливістю самоефективності є те, що вона дозволяє особистості оцінити власні здібності та ефективно використовувати їх для досягнення цілей. Зважаючи на це, найбільш прийнятним для нас є визначення, за яким самоефективність – це впевненість у власних силах, що формується на основі набутих знань та попереднього досвіду і сприяє досягненню бажаних результатів при оптимальних витратах.

А. Бандура у своїй моделі реципрокного детермінізму розглядає поведінку людини як результат постійної взаємодії між навколишнім середовищем, власними діями та особистістю в цілому [5, с. 365]. Самоефективність, яка є невід'ємною її частиною, згідно міркувань дослідника, формується під впливом кількох ключових чинників, до яких належать: досягнення в певній діяльності,

опосередкований досвід, вербальне переконання, а також фізіологічний та емоційний стани.

Власний досвід у діяльності найбільше впливає на розвиток самоефективності. А. Бандура підкреслює, що успіхи значно зміцнюють впевненість у власних можливостях, тоді як постійні невдачі, особливо на початкових етапах, можуть серйозно підірвати цю впевненість. Проте, коли очікування ефективності закріплюється через повторні успіхи, негативний вплив окремих невдач стає менш значущим [2, с. 26].

Опосередкований досвід є другим важливим чинником формування самоефективності. Спостерігаючи за тим, як інші успішно виконують завдання, людина може підвищити свою впевненість у власних можливостях, переконуючи себе, що також здатна досягти успіху. Однак, якщо об'єкт спостереження зазнає невдачі, особливо якщо ця людина володіє подібним рівнем знань, умінь і навичок, це може призвести до зниження самоефективності.

Третім чинником, що впливає на розвиток самоефективності виступають вербальні переконання. Це спроба через слова переконати людину в її здатності досягти поставленої мети. Як зазначає А. Бандура, цей метод має обмежений і короткочасний вплив. Він може тимчасово підвищити впевненість, але не завжди призводить до стійких результатів. У випадках, коли очікування, створені через переконання, не підтверджуються реальними успіхами, це негативно впливає на самооцінку людини та знижує рівень її самоефективності [1, с. 66].

Останнім, але не менш важливим чинником самоефективності є емоційні та фізіологічні стани, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Людина, яка перебуває у стані спокою та врівноваженості, має більшу ймовірність досягти успіху. Натомість нервозність і стрес можуть значно знизити її ефективність і спричинити невдачу.

Розвиток самоефективності тісно пов'язаний із тим, наскільки людина вірить у свої здібності та як вона формулює свої життєві цілі. Взаємодія між цими компонентами відбувається постійно, поступово формуючи самоефективність як стійку рису особистості [3, с. 134].

Отже, можна зробити висновок, що самоефективність відіграє важливу роль у житті людини, оскільки вона безпосередньо впливає на здатність досягати поставлених цілей, долати виклики та ефективно використовувати власні ресурси. Розвиток самоефективності залежить від багатьох чинників, серед яких виділено прямий і опосередкований досвід, вербальне переконання, фізіологічний та емоційний стани. Формування цього конструкту сприяє підвищенню впевненості у власних силах, що веде до більшої стійкості, продуктивності та самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казакова С. В. Особливості самоефективності керівників закладів професійно-технічної освіти як психологічного чинника успішності їхньої професійної діяльності. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Соціальні та поведінкові науки*. 2018. №6. С. 65–77.

2. Лук'яненко В. В. Психологічні особливості становлення здатності до самоефективності в юнацькому віці : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Київ, 2011. 269 с.

3. Музика О. Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 2 (29). С. 132–142.

4. Шапошник Д. О. Ресурси теорії самоефективності особистості у сучасній психології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія*. 2011. № 45 (937). С. 302–305.

5. Bandura A. The self-system in reciprocal determinism. *American Psychologist*. 1978. Vol. 33 (4). P. 344–358.

Наталія КАРАПУЗОВА,
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
м. Полтава

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРО ІСТИННІ ТА ХИБНІ ТВЕРДЖЕННЯ

Важливим аспектом процесу формування особистісних якостей учнів початкової ланки освіти є забезпечення відповідного розвитку їх логічного мислення, яке виступає необхідною умовою адаптації учнів до життя та продовження навчання [5].

У дослідженнях психологів стверджується, що формувати вміння логічно мислити необхідно якомога раніше, бо саме прийоми мислення здобуті у молодшому шкільному віці найбільш стійкі і є фундаментом, на якому будуються наступні складніші логічні конструкції [2].

Значний вклад у розкриття значущості вивчення логіки у навчанні молодших школярів внесли вчені-методисти: М. Бантова, М. Богданович, О. Гришко, Р. Загоруй, Н. Істоміна, М. Козак, Я. Король, Н. Листопад, Г. Лищенко, К. Маланюк, О. Митник, Т. Михайлович.

О. Митник вказує на важливість того, щоб дитина з раннього віку розуміла відмінність таких дефініцій як «істинні твердження» й «хибні твердження» [3]. Це б мотивувало її до поглибленого вивчення математики та розвивало інтерес до точних наук.

Однак, як показали результати дослідження розвитку логічних структур мислення молодших школярів існує потреба у розв'язанні суперечності між рівнем вимог до розвитку логічного мислення здобувачів початкової ланки освіти і недостатнім рівнем використання учителями початкових класів для цього завдань на формування уявлень про істинні та хибні твердження, які мають для цього значний потенціал.

Аналіз підручників з математики та вивчення практичного досвіду використання математичних тверджень з метою розвитку у молодших школярів логічних структур мислення виявив проблемні моменти, а саме: учителями сприймаються такі завдання як необов'язкові для глибокого вивчення; кількість таких завдань недостатня і їм не приділяється належної уваги з методичної точки

зору; відсутність конкретних рекомендацій щодо формування у молодших школярів основних мисленнєвих прийомів (аналіз, синтез, класифікація, порівняння, узагальнення, систематизація, серіація, заперечення, обмеження тощо).

Наведемо окремі фрагменти роботи з формування уявлень молодших школярів про математичні твердження.

Під час бесіди з учнями наголошуємо, що у математиці розповідне речення, про яке можна сказати, що воно істинне (правильне) чи хибне (неправильне), але не перше й друге одночасно, називають твердженням [1]. Основним у твердженні є відсутність двозначності (твердження є або істинним або хибним). Щоб речення було твердженням, потрібно щоб воно було істинним або хибним, але не тим чи іншим водночас. Наводимо приклади: «точка, пряма, ламана – геометричні фігури» – твердження, є істинним; « $5 < 3$ » – твердження, є хибним; «Розв'язуємо задачу!» – не є твердженням.

Ускладнюємо завдання.

Твердження: «2 – натуральне число» – істинне.

Слідє запитання учителя: «Чому? Доведи».

Відповідь учня: «Число 2 використовуємо під час лічби, тому воно є натуральним».

Такого роду завдання учитель пропонує учням на кожному уроці на різних його етапах, використовуючи при цьому різні методи, засоби та форми. Для першокласників доцільним було б використання у процесі формування уявлень про математичні твердження різних ігор – у процесі гри простіше засвоюються знання, формуються уміння та навички, за допомогою ігрової ситуації легко можна привернути увагу учня.

Можна також провести урок-гру «Подорож у країну тверджень», який має за мету узагальнити та закріпити знання та уміння учнів з певної змістової лінії (наприклад, «Вирази, рівності та нерівності» [4]). Фрагментом такого уроку для першокласників може бути гра «Підкажи дорогу твердженню», ігри розроблені за допомогою сервісу LearningApps «Істинні та хибні твердження».

Сформувати в молодших школярів уявлення про складні твердження можна на прикладі задачі.

Задача: «На столі лежало 3 зошити в лінійку та кілька зошитів у клітинку. Скільки всього зошитів лежало на столі?». Аналізуючи задачу, учні формулюють твердження: «У даній задачі не вистачає даних», «Дану задачу розв'язати не можна». З допомогою вчителя утворюємо складне твердження «Якщо у задачі не вистачає даних, то її розв'язати неможливо». Спочатку учні роблять такі утворення з допомогою вчителя, а згодом можуть скласти складні твердження самостійно.

Запровадження у процес навчання математики запропонованих та інших завдань на формування у молодших школярів уявлень про істинні та хибні твердження може стати у нагоді вчителю початкових класів, який прагне розвивати у дітей логічні прийоми мислення, що сприяє кращому засвоєнню змісту математичної освітньої галузі, вирішення її основних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Максименко С.Д., Кондратенко Л.О. Навчальні та поведінкові проблеми учнів початкової школи : короткий психологічний довідник-порадник педагога. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 48 с.
3. Митник О. Я. Логіка на уроках математики. К. : Початкова школа, 2004. 104 с.
4. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Математика : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 144 с.
5. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти URL: http://www.makariv-lyceum.edukit.kiev.ua/nush/tipovi_osvitni_programi/

*Ілона БАКРЕУ,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія*

*імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*
Людмила МОСКОВЕЦЬ,
*доктор філософії за спеціальністю 053 Психологія,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

ФЕНОМЕН ЕМПАТІЇ У ДІЯЛЬНІСНОМУ ПІДХОДІ

Проблема емпатії є предметом досліджень у психології. Даний феномен розглядається у різних наукових підходах та характеризується неоднозначністю його тлумачення. Науковці розглядають емпатію як стан, що виникає у суб'єкта при вигляді переживань іншої особи (Т. Пашукова) [1, с. 30]; як форму психічного відображення об'єктивної реальності, що опосередкована внутрішнім світом емпата (Л. Журавльова) [4]; як здатність відзиватися на переживання іншого, особливий чуттєвий спосіб осягнення його внутрішнього світу (О. Кайріс) [5, с. 7]; як процес психічного відображення об'єктивної дійсності (Т. Коломієць) [6, с. 176]; як інтегральна властивість особистості (О. Орищенко, О. Саннікова) [2, с. 30].

Е. Балашов звертає увагу, що емпатія вивчається у світлі різних напрямків: когнітивному як інтелектуальний процес пізнання іншої людини через пізнання її особистісних якостей; емоційному як емоційний стан здатності співпереживати іншій людині; діяльнісному як активна взаємодія та сприяння іншій особі [1, с. 29]. Нас цікавить розгляд феномену емпатії у діяльнісному підході.

Прихильники діяльнісного підходу вказують на взаємозв'язок цієї категорії з поведінкою, діяльністю особистості. В. Лабунська, Д. Річардсон, А. Макеєва пов'язують емпатію зі здатністю індивіда до адекватної інтерпретації поведінки іншої особистості. На думку Є. Ільїна, В. Колпачникова,

М. Яницького емпатія є мотивом альтруїстичної, підтримуючої поведінки, що спрямований на надання допомоги. В. Абраменкова, В. Агеєва, Ю. Гіпенрейтер зазначають, що емпатія виступає визначальним чинником у гармонізації міжособистісних стосунків. С. Максименко вказує на важливість емпатії як компоненту у спілкуванні, який сприяє збалансуванню міжособистісних стосунків, робить поведінку соціально обумовленою [7, с. 150].

Л. Журавльова зазначає, що емпатія проявляється не лише у вигляді відповідного ставлення до іншого, але й у специфічній діяльності. Дослідниця звертає увагу, що предметом специфічної діяльності виступає внутрішній світ іншої людини, а змістом – переживання емоцій іншого, мова йде про здатність до співпереживання; переживання з приводу почуттів іншого, що виявляється у співчутті, співраді, заздрості тощо; побудова моделі поведінки [3, с. 120].

Емпатія є психологічним феноменом, що впливає на особистість, підвищує мотивацію та зумовлює підвищення рівня продуктивності при здійсненні діяльності. Особливо важливо володіти емпатією при здійсненні тих видів діяльності, які потребують чутливості та розуміння внутрішнього світу партнера по спілкуванню. Мова йде про професії типу «людина-людина», де об'єктом діяльності виступає людина. Такі професії вимагають здатності розуміти внутрішній світ іншої людини. Емпатія є чинником, що забезпечить успішне здійснення професійної діяльності.

Емпатія відіграє важливу роль у професійній діяльності педагога. О. Кайріс використовує термін «емпатійної педагогічної дії», який тлумачить як «специфічну активність педагога, яка проявляється у формі емпатійного контакту вчителя зі здобувачем освіти». Згідно досліджень вченої без емпатійного елемента педагогічна дія залишається незавершеною, тому що в ній відсутній адресат впливу, під яким розглядається внутрішній світ учня [5, с. 10]. У емпатійній педагогічній дії дослідниця виокремлює орієнтувальний, виконавчий та контрольний компоненти. Орієнтувальний компонент включає емпатійний елемент, що передбачає емпатійне прийняття та раціональний –

потребує осмислення та розуміння. Когнітивна та емоційна складові розглядаються як взаємозумовлена єдність, що опосередковує дію [5, с. 15].

Розглядаючи емпатію з позиції діяльнісного підходу вважаємо за доцільне не лише демонстрування розуміння емоційного стану іншої людини, а й необхідність активної підтримки особистості. Співчуття та співпереживання як емпатійні переживання реалізуються у формах допоміжної поведінки. Згідно поглядів Е. Балашова емпатія, у цьому випадку, відіграє особливу соціально-практичну значущість для морального удосконалення особистості, оптимізації стосунків у процесі міжособистісного спілкуванні та діяльності [1, с. 31].

Емпатія як здатність відображати переживання особистості, дає змогу побудувати спілкування на засадах розуміння почуттів співрозмовника. Вона виступає необхідним атрибутом спілкування.

Отже, феномен емпатії у контексті діяльнісного підходу виявляється у підтримуючій поведінці особистості, яка спрямована на допомогу іншій людині. Емпатія сприяє розвитку альтруїстичної поведінки індивіда, адже у відповідь на переживання людини, зумовлені певними потребами, інша особа виявляє співчуття, співпереживання, намагається допомогти їй. Проявляючи емпатію до співрозмовника особистість гармонізує міжособистісні стосунки. Якщо говорити про соціономічні професії, то емпатія підвищує мотивацію до її здійснення та виступає чинником, що забезпечує успішність професійної діяльності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашов Е. М. Психологічні особливості соціальної емпатії студентів як засобу самореалізації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Вип. 28. С. 28–39.
2. Вавринів О. С. Становлення поняття емпатії в психології. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. №2. Т. 1. С. 28–31.
3. Журавльова Л. П. Психологічні основи розвитку емпатії людини: дис. ... д-ра. психол. наук : 19.00.07 / Південно український державний пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2008. 391 с.

4. Журавльова Л. П. Психологія емпатія : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.
5. Кайріс О. Д. Розвиток емпатії у професійному становленні студентів вищих педагогічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2002. 19 с.
6. Коломієць Т. В. Особливості емпатійної міжособистісної взаємодії в юнацькому віці : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2015. 197 с.
7. Шикирава Н. М. Емпатія як психологічна категорія. *Особистісне зростання: теорія і практика*. Збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної інтернет-конференції. 2018. С. 148–151. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27165> (дата звернення: 17.10.2024).

Ярослава СКРИПКА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук
Юлія КОРОБКО,
старший викладач кафедри педагогіки,
психології та дошкільної освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Емоційний інтелект включає в себе навички, які дозволяють нам помічати і розуміти свої почуття та почуття інших. Емоційний інтелект передбачає розуміння особистих почуттів і керування ними, вираження їх у позитивний

спосіб, долання емоційних подій, прагнення до досягнення цілей, самоконтроль і співчуття до почуттів інших через ефективне спілкування.

Емоційний інтелект важливий для соціального та розумового розвитку дітей, їхніх шкільних завдань, дружби та психічного благополуччя. У початковій школі діти починають краще справлятися зі своїми почуттями та вчаться піклуватися про почуття інших людей. Діти, які вміють розуміти почуття краще почуваються під час стресу, швидко звикають до нового та краще ладнають з іншими. Нам потрібно вивчити, як розумне мислення розвивається в дитинстві. Початкова школа — це вирішальний час для розвитку емоційних і соціальних навичок, тому у цей час важливо зосередитися на зростанні EQ. Це покращує навчання, зменшує бійки, заспокоює дітей і допомагає всім добре спілкуватися.

Дослідження показують, що емоційний інтелект має значний вплив на академічну успішність, соціальну взаємодію та загальне психологічне благополуччя дітей. За словами Деніела Гоулмана, автора книги «Емоційний інтелект», високий рівень EQ допомагає дітям краще справлятися з труднощами, покращувати свої комунікативні навички та зменшувати стрес. Це особливо актуально в початковій школі, де діти формують власну ідентичність і вчаться працювати в команді.

Особливу роль у вивченні емоційного інтелекту відіграли Пітер Саловей та Джон Майєр, які вперше визначили це поняття у 1990 році. Їхні роботи заклали фундамент для подальших досліджень на цю тему.

У своїх дослідженні Луїза Лейн зазначає, що розвиток емоційного інтелекту дітей сприяє їхній здатності співпрацювати та конструктивно вирішувати конфлікти. Лейн пропонує інтегрувати програми з розвитку емоційного інтелекту в шкільну програму.

Тімоті Бразелт у своїй статті «Емоційний інтелект у дітей» стверджує, що EQ позитивно впливає на академічну успішність. За його словами, діти з високим емоційним інтелектом можуть ефективніше взаємодіяти зі своїми вчителями та однолітками, що підвищує їхню успішність.

Приблизно у віці семи років діти починають втрачати свою спонтанність і усвідомлювати вплив своїх почуттів і вчинків на оточення. Це усвідомлення призводить до бажання дистанціюватися від дорослих. Діти починають приховувати або дистанціюватися від своїх почуттів і відчувати сильні негативні емоції, такі як розчарування та агресія, але ще не знають, як з ними ефективно впоратися. На відміну від підлітків, діти на цій стадії менше усвідомлюють конфлікти у стосунках.

У цей період активно розвивається довільна увага та логічне мислення, діти починають свідомо контролювати свою поведінку. Багато дітей вперше опиняються в колективі, де їм доводиться взаємодіяти з різними людьми. Тренінг емоційного інтелекту в початковій школі допомагає мобілізувати несвідомі знання та навички, набуті в дошкільному віці. Це дозволяє дітям порівнювати стратегії емоційної взаємодії, розвивати навички конструктивного спілкування через соціальне навчання та імітацію, в тому числі в конфліктних ситуаціях, вчитися самооцінці та самодопомозі. Навички EQ, отримані в початковій школі, також можуть допомогти підліткам, які стикаються з сильними емоційними зрушеннями та кризами у стосунках.

Розвиток емоційного інтелекту у молодших школярів варто починати з ознайомлення з базовими емоціями, поступово переходячи до їхніх відтінків. Для цього можна використовувати:

- Читання книг з аналізом настроїв і емоцій персонажів;
- Різноманітні театральні постановки;
- Проведення ігрових вправ у співпраці з дітьми;
- Використання прикладів із повсякденного життя дітей;
- Показ картинок або малюнків із зображеннями базових емоцій, а згодом - їхніх відтінків;
- Запропонувати дітям намалювати свій настрій, настрої своєї родини та друзів, роздумуючи про причини таких почуттів;
- Формування естетичного сприйняття навколишнього світу.

Для того, щоб повноцінно розуміти світ, дітям потрібно не лише аналізувати події, а й використовувати емпатію для реакції на них. Важливо, щоб вчителі враховували індивідуальні емоційні реакції дітей:

- Емоції виступають платформою для засвоєння нових знань;
- Емоційно забарвлена інформація заохочує до подальшого навчання та досліджень;
- Освіта, що враховує афективну сферу, сприяє формуванню ціннісного ставлення до знань, навколишнього світу та нашого оточення.

Ефективно розвинена емоційна сфера - важливе джерело радості. Дорослі повинні навчитися позитивно дивитися на навколишній світ і робити оптимістичні висновки, а також передавати ці навички своїм дітям. Емоційний розвиток дитини багато в чому визначається тим, як вона сприймає світ. Варто зазначити, що розвиток обдарованих дітей тісно пов'язаний з їхньою емоційною сферою. Емоції не тільки відображають внутрішні стани маленьких учнів, але й формують логіку уваги, сприйняття та суджень, а також суттєво впливають на їхні когнітивні процеси та поведінку. Обдарованим дітям часто важко контролювати свої емоції, що може призвести до імпульсивності та проблем у спілкуванні. Особливо в підлітковому віці протест може навіть підвищити їхній авторитет серед однолітків.

Однак деякі риси особистості, такі як підвищенатривожність та агресія, можуть заважати дітям інтегруватися в клас. Такі діти часто пригнічують свої емоції або виражають їх не так, як інші діти, під час спілкування з учителями. Вчителі часто не знають про ознаки емоційних розладів у таких дітей і тому не завжди можуть надати їм необхідну підтримку.

Емоції завжди присутні в нашому житті, і ми завжди щось відчуваємо. Однак у навчальних закладах ми часто чуємо такі слова: «Заспокойся, будь серйозним! Будь логічним!» Це негативне ставлення до емоцій. Викладачі часто ігнорують емоції, хоча саме емоційний інтелект відрізняє людину від комп'ютера зі штучним інтелектом.

Соціологи відзначають, що діти відчують стрес під постійним тиском вчителів та батьків і легко розчаровуються. Хронічний стрес призводить до емоційного виснаження. Щоб запобігти цьому, рекомендується контролювати фізичні та емоційні навантаження, зменшити стресогенні фактори, які викликають негативні емоції, та навчити всіх учасників освітнього процесу керувати своїми емоціями.

Отже, у дітей молодшого шкільного віку формується емоційний інтелект, він впливає на їхню успішність, соціальний розвиток, емоційне здоров'я та психологічну стійкість. Емоційний інтелект є хорошим способом навчання, створює позитивне робоче середовище та допомагає саморегулюватися. Тренінги та програми Емі в школі – це важливий крок у вирішенні викликів сучасності, оскільки вони дають змогу дітям розвивати позитивне ставлення до себе, емоцій та оточуючих. Емоційний інтелект дозволяє людям долати стресові ситуації, розвивати позитивні стосунки та досягати більшої синхронізації з соціальним середовищем, що зрештою призводить до успішного розвитку та соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12(30). С. 12-16.
2. Деркач Л. А. Розвиток емоційного інтелекту в дітей молодшого шкільного віку. *Методичні публікації*. 2023. № 1 (117). С. 53-57.

СЕКЦІЯ 3. ІНКЛЮЗІЯ: ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ТА ПРАКТИКА

Ірина НЕПОРАДА,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Ірина ОЛІЙНИК,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: СУТЬ, ЗМІСТ, ОСОБЛИВОСТІ

У сучасному суспільстві зростає кількість дітей із проблемами здоров'я, у тому числі й дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Такі діти при вступі до освітніх закладів потребують особливих умов і їх називають – діти з особливими освітніми потребами (ООП).

Основним напрямком у реалізації навчання дітей з ООП є інклюзивна освіта.

Інклюзивна освіта спрямована на те, щоб навчати дітей з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітніх школах разом із здоровими учнями.

Інклюзивна освіта – це процес трансформації загальної освіти, заснований на розумінні, що люди з обмеженими можливостями здоров'я у сучасному суспільстві можуть (і повинні) бути залучені до соціуму, можуть і повинні навчатися у загальноосвітніх закладах освіти.

Педагог, який працює з такими дітьми, має бути компетентним фахівцем. Професійну компетентність розглядають як систему знань, умінь та навичок, що визначають результативність професійної праці. Компетентний учитель уміє

використовувати в різних ситуаціях набуті знання і досвід. Виділяють загальну професійну та спеціальну професійну компетентність фахівця.

Інклюзивна компетентність є одним із елементів професійної компетентності майбутнього вчителя. Інклюзивна компетентність педагога належить до спеціальних професійних компетентностей.

На думку І. Н. Хафізулліної, інклюзивна компетентність – це інтегративна особистісна освіта, що зумовлює здатність виконувати професійні функції в рамках інклюзивної освіти, враховуючи різні освітні потреби учнів та забезпечуючи включення дитини з ООП у середовище загальноосвітньої установи та створення умов для її розвитку.

Інклюзивна діяльність педагога складається з повноцінного включення дитини з особливими освітніми потребами в навчальний і виховний процес, в життя класу та школи. З цією метою вчитель повинен уміти адаптувати освітній простір, диференціювати навчальний процес, розробити разом з командою супроводу індивідуальний навчальний план для кожного вихованця з ООП, підібрати необхідне матеріальне забезпечення та шукати оптимальні методи, прийоми, технології навчання. Особливо складним в роботі педагога є поєднання роботи зі здоровими дітьми та дітьми з ООП в межах одного уроку.

Т. Соловей і М. Чайковський розрізняють такі компоненти інклюзивної компетентності: мотиваційний, когнітивний, операційний і рефлексивний.

Структура інклюзивної компетентності вчителя за А. Колупасовою складається з таких компонентів: мотиваційного, рефлексивного та когнітивно – інформаційного [2].

Мотиваційний компонент безпосередньо пов'язаний із мотиваційною компетентністю педагога. Мотиваційна компетенція сприймається як здатність мотивувати себе до виконання певних професійних процесів і завдань. Відповідно, основною метою цієї компетенції є готовність педагога здійснювати професійну педагогічну діяльність у рамках інклюзивної освіти.

Рефлексивна компетентність – це базисний компонент професійної діяльності педагога, а також якість особистості, що дозволяє ефективно

здійснювати рефлексію, що дає змогу розвиватися та саморозвиватися. Також рефлексивна компетентність дає змогу педагогу творчо підходити до професійної діяльності. Більше того, рефлексивно-компетентний фахівець здатний проаналізувати свою діяльність, виявити свої сильні та слабкі сторони, оцінити свої здібності.

Когнітивно-інформаційний компонент складається із двох елементів – когнітивної та інформаційної компетентностей. Когнітивна компетентність – це здатність педагога мислити та діяти з урахуванням системи знань, необхідних для роботи з дітьми у межах інклюзивного навчання.

Сюди належить уміння приймати правильні рішення у виконанні теоретичних та практичних завдань інклюзивного навчання.

Когнітивна компетентність проявляється у прагненні та готовності особистості реалізувати свій потенціал у процесі професійної діяльності. Інформаційна компетентність, на думку деяких дослідників, може вважатися сучасною грамотністю вчителя, що передбачає вміння ефективно працювати з інформацією.

Також в інформаційну компетенцію вчителя входить вирішення різних педагогічних завдань з використанням технічних засобів, що зрештою є результатом оволодіння цією компетенцією. Інформаційні технології не оминули процес навчання у загальноосвітніх школах. У розпорядженні сучасних учнів є різноманітні цифрові технології.

Операційний компонент інклюзивної компетентності включає в себе спроможність педагога розв'язувати певні професійні задачі у роботі з дітьми з ОПІ, використовувати доцільні способи, методи, прийоми, форми роботи з особливими дітьми.

Підготовка вчителів до роботи з інклюзією – це складний і трудомісткий процес, що вимагає особливої уваги, оскільки практика інклюзивного навчання в нашій країні слабо поширена. Багато дослідників визнають, що первинним та найважливішим етапом формування інклюзивної компетентності у педагогів є етап психологічних та ціннісних змін.

Зарубіжний дослідник Дж. Корбет виділяє чотири елементи інклюзивної культури, яким має бути навчений педагог у процесі професійної підготовки: поважне ставлення вчителя до поглядів, які відсутні у його особистому життєвому досвіді; усвідомлення педагогом того, що інтелектуально розвинені люди зустрічаються не лише серед тих, хто наділений високим соціальним та академічним статусом; визнання рівних можливостей всіх, хто навчається у праві на освіту та задоволення цих прав з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини; усвідомлене дотримання істинно педагогічних пріоритетів та цінностей; формування вміння педагога працювати у команді, організовувати колективне співробітництво [1].

Таким чином, результатом сформованої інклюзивної компетентності вчителя є його готовність працювати з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, уміння адекватно подавати навчальний матеріал та справлятися з різними завданнями теоретичного та практичного характеру, що виникають у процесі навчання в рамках інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Corbet J. Inclusive education and school culture. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136031199285183>
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : Самміт-Книга. 2009. 326 с.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ МОН від 01.10.2010 № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.
4. П'ятакова Т. С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 1 (11). С. 93–98.
5. Фіголь Н. А. Інклюзивна компетентність педагога : теоретичний аспект. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Випуск 77. С. 199-202

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА НАДБАННЯ

Надія ЗІНЧЕНКО,
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Ірина НЕПОРАДА,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Науково-дослідницька діяльність школярів – це діяльність учнів під керівництвом педагогів і науковців, пов'язана з рішенням творчого завдання із заздальгідь невідомим результатом і передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері [1].

Організація дослідницької діяльності учнів є важливим аспектом сучасного навчально-виховного процесу. В умовах інформаційного суспільства та постійних змін у науці та технологіях стає необхідністю формувати у школярів навички самостійного дослідження, критичного мислення та уміння здобувати й аналізувати нову інформацію. Саме тому дослідницька діяльність стає невід'ємною складовою навчання, як на уроках, так і у позаурочний час.

Дослідницька діяльність в різних аспектах розроблялась у працях сучасних учених А. Альбрехт, К. Баханова, С. Васильєвої, В. Гнедашева, В. Голобородька, Л. Задорожної, Т. Кудрявцева, І. Лернера, О. Матюшкіна, М. Махмутова, В. Паламарчук, О. Пометун, С. Серової, А. Сиротенко, Г. Фреймана та ін. У цих

роботах не лише розкривається роль дослідницької діяльності учнів у становленні особистості, але й визначаються основні способи організації такої діяльності. Науковці обґрунтовували проблемність у навчанні та дидактичні основи формування мислення учнів, розробляли творчо-розвивальні технології та започаткували проблемно-пошукові методи у процесі викладання [2, с. 5]

Дослідницька діяльність учнів є формою навчальної роботи, спрямованою на розвиток пізнавальних здібностей, уміння самостійно планувати, здійснювати та оцінювати результати досліджень. Це передбачає залучення школярів до активного пізнання та творчої діяльності, що сприяє формуванню у них таких важливих якостей, як відповідальність, ініціативність та самостійність.

Під час організації дослідницької діяльності на уроках, вчитель повинен створювати умови для розвитку дослідницького підходу до навчання. Це включає мотивування учнів до активного пошуку відповідей на поставлені питання, формування проблемних ситуацій та створення умов для пошуку шляхів їх вирішення. Важливим елементом є інтеграція дослідницької діяльності у навчальний процес через різні методи та форми роботи: практичні заняття, лабораторні роботи, проєктні завдання, дискусії, експерименти тощо. Виконання цих завдань дозволяє учням застосувати отримані знання на практиці, розвивати творчий підхід та критичне мислення.

Організація дослідницької діяльності у позаурочний час є не менш важливою складовою освітнього процесу. Це передбачає залучення учнів до різноманітних форм позакласної роботи: участь у гуртках, наукових товариствах, конкурсах, олімпіадах, експедиціях тощо. Позаурочна дослідницька діяльність надає учням можливість поглиблено займатися науковими дослідженнями, працювати над власними проєктами, а також презентувати свої напрацювання на наукових конференціях чи конкурсах. Завдання вчителя полягає в організації ефективної співпраці з учнями, наданні консультативної допомоги, супроводі процесу дослідження на всіх його етапах. Важливим аспектом є також формування у школярів внутрішньої мотивації до наукового пізнання, що може досягатися через створення ситуацій успіху,

заохочення ініціативності та самостійності, а також використання різних форм стимулювання, таких як відзначення досягнень, організація виставок робіт тощо.

Позаурочна діяльність повинна бути тісно пов'язана з навчальним процесом, доповнюючи та розширюючи його. Залучення школярів до дослідження допомагає формувати у них системне мислення, розвивати аналітичні здібності та творчий потенціал, вміння працювати з інформацією та самостійно приймати рішення. Це забезпечує підготовку учнів до подальшого навчання у вищих навчальних закладах та професійної діяльності, де дослідницькі навички є необхідними для успішного вирішення практичних завдань. Таким чином, організація дослідницької діяльності учнів на уроках та у позаурочний час є важливою умовою для їхнього всебічного розвитку та підготовки до майбутнього життя. Вона сприяє формуванню у школярів інтересу до навчання, підвищує їхню успішність, стимулює розвиток творчих здібностей та критичного мислення. Впровадження різних методів та форм дослідницької роботи, створення мотиваційного середовища та підтримка учнів у їх наукових пошуках є основними завданнями вчителя, який прагне організувати ефективний та цікавий навчальний процес [3].

Ефективна організація дослідницької діяльності також вимагає уваги до індивідуальних особливостей учнів. Кожен учень має свої інтереси, рівень розвитку та потенціал, що впливає на його сприйняття та залучення до дослідницької роботи. Важливо забезпечити диференційований підхід до організації дослідницьких завдань, аби вони відповідали здібностям та інтересам кожного учня. Це може включати надання можливості вибору теми дослідження, форми його проведення, рівня складності завдань тощо. Такий підхід сприятиме підвищенню мотивації учнів до навчання та їхньої активності у процесі дослідження.

Ще одним важливим аспектом є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій діяльності учнів. Інтернет, мультимедійні засоби, спеціалізовані програмні продукти дозволяють значно розширити можливості для проведення досліджень, надання доступу до

широкого спектру інформаційних ресурсів, а також забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками дослідницької діяльності. Сучасні технології дозволяють також проводити віртуальні експерименти, що значно підвищує ефективність навчання та розвиток навичок дослідження.

Значну роль у розвитку дослідницької діяльності відіграє співпраця з науковими та освітніми установами, а також взаємодія з фахівцями-практиками. Спільні проєкти, майстер-класи, лекції та консультації з експертами дають можливість учням отримати практичний досвід роботи у певній галузі, розширити свої знання та навички, а також визначити свої подальші професійні орієнтири. Це також сприяє розвитку комунікативних навичок учнів та їх здатності працювати у команді [1].

Підсумовуючи, можна зазначити, що організація дослідницької діяльності учнів на уроках та в позаурочний час є багатограним процесом, що вимагає від вчителя високого професіоналізму, творчого підходу та вміння враховувати індивідуальні особливості кожного учня. Ефективна реалізація дослідницької діяльності сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, критичного мислення та самостійності, що є важливими для їхнього успішного життя та професійного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В.В. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів. URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/metod_rek2020.pdf
2. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник. Київ, Педагогічна думка, 2012. 128 с.
3. Пошуково-дослідницька діяльність в початковій школі як потужний інструмент розвитку дитини. URL: <https://naurok.com.ua/poshukovo-doslidnicka-diyalnist-v-pochatkoviy-shkoli-yak-potuzhniy-instrument-rozvitku-ditini-335451.html>

Анастасія ПЕТІНОВА
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу

„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Тетяна ЯЦЕНКО
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти
Обласного коледжу

„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЯВУ СЕЛФХАРМУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Проблема самопошкодження (або селфхарму) актуальна, як ніколи, адже динамічне сьогодення висуває підвищені вимоги до психологічної зрілості особистості підлітка та його здатності вирішувати складні, а часто й стресогенні проблеми, якими наповнене сучасне життя. Соціально-політична ситуація в Україні, продовження війни, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України, порушення плинного повсякденного життя внаслідок запровадження карантинних обмежень, загрозлива ситуація в підлітковому середовищі у зв'язку з розповсюдженням небезпечних челенджів, які поширюються в Інтернеті, обтяжують стан подій і негативно впливають на емоційний стан підлітків [2].

Підлітковий вік асоціюється з процесом переходу від дитини до дорослості, який розгортається на фізичному, психологічному та соціальному рівнях, і вважається критичним періодом розвитку особистості. До недавнього часу питання самопошкодження не було предметом самостійних досліджень і йому приділялося недостатньо уваги, але з огляду на те, що самопошкодження набуває все більшого поширення в сучасному суспільстві, ця тема є критично важливою і потребує подальшого вивчення.

Протягом багатьох років стрес є однією з найсерйозніших проблем людства. З плином часу змінювалися форми, причини, способи профілактики та стратегії подолання цього переживання. Однією з форм переживання стресу є селфхарм, що має різні передумови та форми вираження. Самопошкодження спрямоване на заподіяння собі шкоди, що не тільки негативно впливає на загальний емоційний стан, але й становить ризик для здоров'я людини [1].

Селфхарм може мати різну природу. Це може бути специфічний спосіб отримання задоволення від болю, шляхом вчинення неусвідомлених дій, або як спосіб подолання внутрішньої напруги, що заважає нормальній комунікації зі світом. Відповідно до інформації, наданої Британським національним інститутом охорони здоров'я, запропоновано звужити рамки і виключити зі списку завдання шкоди собі шляхом переїдання, голодування або надмірного вживання алкоголю, що також є методом переживання стресу.

Проблема самопошкодження починає вивчатися у 20 ст. і виражається як спроба пояснити зв'язок між насильством і вчиненими самопошкодженнями (дана тематика була розглянута французьким філософом М. Мерло-Понті). Зараз ця проблема є предметом дослідження статистичних служб США і Європи, праць сучасних дослідників, але самопошкодження все більше поширюється у сучасному суспільстві, тому дана проблематика не лише є перспективною, а потребує подальших досліджень.

Феноменологічну близькість суїцидної і самопошкоджувальної поведінки відзначають фахівці Н. Польська, І. Стоянова та ін.

Відомі науковці С. К'єркегор, М. Хірш, А. Фавазза, Ц. Короленко, Е. Клонський, К. Хотон описують селфхарм, як несуйцидальне самопошкодження, що спричинене стресом, яке за певних обставин може спричинити шкідливі наслідки для здоров'я та життя індивіда.

Відомий педагог А. Макаренко, розглядаючи проблему селфхарму, зазначав, що це поведінка, спрямована на самого себе, яка навмисно заподіяна і призводить до травми або потенційної можливості травмування самого себе.

Отже, аналіз наукової літератури показав, що самоушкодження – це свідома дія особи та серія вчинків самоагресивного характеру (форма девіантної поведінки). Основними причинами та передумовами самопошкодження підлітків є почуття самотності, відчуження, відчуття нерозуміння з боку інших, реальна або уявна втрата батьківської ласки, нерозділене кохання, ревності, невпевненість у собі, провина, сором, образа, незадоволення собою, страх, сором, приниження, висміювання, страх перед покаранням, любовні непорозуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мусаелян О. М. Аутоагресивна поведінка особистості : основні концептуальні підходи. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, 2014. С. 140–143.
2. Ларіна Т. О. Соціально-психологічні передумови аутоагресивної поведінки молоді : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.05. Київ, 2004. 17 с.

Олена Пінчук,
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук
Ірина Олійник,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ГУМАНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гуманізація — це принцип епохи Відродження, що проголосив вільний розвиток особистості та звільнення від феодалізму і католицизму, а також

ставлення до людини з повагою до її гідності та благополуччя. Гуманізація освіти передбачає гуманне ставлення до учня, прийняття його таким, яким він є, без прагнення змінити [3].

Основними принципами гуманізації є розгляд учня як суб'єкта усіх видів діяльності, спільне навчання через діалоги та дискусії, пріоритетний розвиток інтелектуального, естетичного, морального і фізичного виховання, а також поєднання навчання і творчості для розвитку мотивації. Використання підручників нового типу дозволяє учням виконувати продуктивну роботу, що сприяє їхньому розвитку.

Гуманізація освіти ставить особистість дитини в центр педагогічних зусиль особистість дитини, де педагог повинен приймати учня з його індивідуальними особливостями, демонструвати толерантність і готовність навчати різних дітей по-різному.

Завдання сучасної школи полягає у розкріпаченні творчих можливостей учнів, забезпеченні психологічного комфорту та рівноправної участі у навчальному процесі.

Освіта відіграє ключову роль у житті людини, будучи одним із найважливіших засобів передачі наукових знань і адаптації їх до масової свідомості. Вона також передає духовно-моральні цінності, закріплені у національних культурах. Освіта допомагає людині не лише збагачуватися знаннями, але й усвідомлювати себе як особистість, знаходити своє місце в культурі. Гуманізація освіти реалізується через поєднання навчання, розвитку та виховання дитини з культурою, що формує систему цінностей, які мають мотивувати її майбутні дії. Ці цінності дозволяють людині протистояти негативним впливам ззовні. [4].

Принцип природовідповідності в освіті полягає в тому, що дитина приходить до школи вже з певним рівнем знань та культури, які вона отримала від сім'ї, дошкільних установ та медіа. Освіта повинна враховувати внутрішній потенціал дитини і вже накопичений досвід, розвиваючи його. Гуманізація освіти полягає у вірі в добрі

якості, закладені в людині природою, відсутності авторитаризму та розумінні фізичних, емоційних і інтелектуальних потреб дитини.

Урок має відображати інтереси дітей, створювати невимушену атмосферу, давати позитивний емоційний заряд і звільняти від негативних емоцій. Радість життя дитина відчуває тоді, коли між учителем і учнями панує духовна спільність.

Дитина є цілісною особистістю, і педагогічний процес має охоплювати всі її життєві потреби. Вчення стає сенсом життя, коли воно задовольняє пізнавальні та духовні потреби дитини, допомагає їй самоствердженню та моральному розвитку. Гуманізація уроку полягає у створенні умов, де учень відчуває комфорт, упевненість у своїх силах та емоційну підтримку. Водночас гуманізація та демократизація освіти не знімають з учня відповідальності за результати його діяльності.

Для демократизації та гуманізації уроку потрібно створити психологічно позитивну атмосферу, враховувати вікові та психологічні особливості учнів, обирати оптимальний стиль педагогічного спілкування. Відносини між учнем і вчителем є основою будь-якого суспільства, і завданням учителя є створення атмосфери доброзичливості та взаєморозуміння [3].

У процесі реформування системи освіти на основі демократизації, школа покликана виховувати особистість, що відчуває відповідальність за оточуючих. Все починається з учителя, його здатності організувати педагогічно доцільні стосунки, засновані на повазі та вимогливості. Важливо, щоб учитель оперативно налагоджував контакт, формував відчуття єдності («МИ»), демонстрував прихильність до класу, розумів внутрішній стан учнів, змінював негативні стереотипи щодо окремих дітей [1].

Правильний стиль спілкування створює атмосферу емоційного благополуччя, що значно впливає на результативність навчання.

Демократичний стиль взаємодії є основою ефективних стосунків між учителем і учнями. Гуманістична концепція освіти спирається на самооцінку особистості, її духовність і здатність до саморозвитку. У початковій школі

важливо розвивати допитливість учнів, мотивувати їх до пізнавальної діяльності, допомогти опанувати нову соціальну роль — учня, підтримувати прагнення до успіху в навчанні, спілкуванні та грі.

Гуманістичні принципи виховання передбачають педагогічний оптимізм, повагу до особистості дитини, розуміння її душевного стану та зацікавленість у її долі. Для створення комфортних умов у навчанні використовують емоційне налаштування (картини, музика), дидактичні ігри, опорні схеми та методи позитивної мотивації, зокрема заохочення й тактовний осуд. Важливими є доброзичливий тон учителя, знання індивідуальних особливостей учнів та використання формульовального оцінювання.

Індивідуалізація передбачає врахування особистісних характеристик учнів, що забезпечує мотивацію та інтерес до навчання. Вона пронизує весь навчальний процес, враховує індивідуальні властивості учнів і сприяє їхньому розвитку.

Гуманізація освіти орієнтується на взаємоповагу учнів і педагогів, права людини, збереження здоров'я, розвиток почуття гідності та особистісного потенціалу. Така система освіти гарантує учням право вибору індивідуального шляху розвитку [2].

Гуманізація освіти та виховання полягає в спрямуванні освітньої системи на формування взаємної поваги між учнями та педагогами, заснованої на дотриманні прав кожної людини. Вона також акцентує увагу на збереженні та покращенні здоров'я, розвитку почуття власної гідності й особистісного потенціалу. Такий підхід забезпечує учням право обирати власний шлях розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В.В., Ланских М.В., Бондаренко Ю.В. Современные педагогические технологии как объективная потребность: Учебно-методическое пособие. Харьков: ХНАДУ, 2011. 146 с.

2. Поліщук О. П. Виховання моральних цінностей у сучасній початковій школі. *Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і*

практичного вирішення проблем: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17–18 берез. 2018) Одеса : 2018. С. 82–84.

3. Смолюк І.О. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчання. *Гуманізація і гуманітаризація математичної освіти в школі та вищому навчальному закладі: Матеріали всеукраїнської науковопрактичної конференції.* – Луцьк: Волинський державний університет, 2000. С. 9 – 12.

4. Часова К.С. Гуманізація освіти в Україні: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика.* 2013. Вип. 4. С. 194–201.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_23

Дарина ПУЗДРАНОВСЬКА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Варвара ЧЕРНЕНКО,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент, доцент кафедри менеджменту
та інформаційних технологій
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ІНФОРМАТИКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Технології стрімко заповнюють, а з тим змінюють світ, проникаючи в усі сфери нашого життя – від медицини й освіти до сільського господарства та мистецтва. Щодня вони впливають на те, як ми працюємо, навчаємося, комунікуємо й розважаємося, створюючи нові можливості, інструменти й методи роботи. Вміння працювати з технологіями стає ключовою вимогою для професійного успіху в будь-якій сфері діяльності.

Тому у сучасному світі знання з інформатики набувають особливого значення вже з початкових класів, оскільки вони формують у дітей базові навички роботи з інформацією, розвивають критичне мислення та вміння використовувати цифрові технології для вирішення повсякденних завдань. Метою освітньої галузі інформатики є розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності та інших ключових навичок, що допомагають учням успішно вирішувати завдання за допомогою цифрових пристроїв і технологій [5, с.57].

Це також включає розвиток критичного мислення для творчого самовираження, підвищення добробуту як особистого, так і суспільного, та формування навичок безпечної й етичної поведінки в інформаційному середовищі.

Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає засвоєння основ цифрової грамотності, що сприяє розвитку, ефективному спілкуванню та орієнтуванню в сучасному цифровому середовищі. Важливим аспектом цієї компетентності є здатність до безпечного та етичного використання інформаційно-комунікаційних технологій не лише в навчанні, але й у повсякденних життєвих ситуаціях. Це включає уміння обробляти інформацію, використовувати її для власного розвитку та вирішення практичних задач, а також свідомо підходити до вибору цифрових ресурсів та комунікаційних платформ. Це все вкрай важливо у сучасному світі вивчати вже з початкових класів. Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти інформатика впроваджується з 2 класу [2].

Початкові курси інформатики є відповідальним етапом загальноосвітнього процесу учня. Його місія полягає не просто в передачі інформації та культурних знань. Цей курс базується на інтеграції принципів інформатики у викладання інших предметів, що допомагає поєднати їх із цілями та завданнями початкової освіти.

Останніми роками перед школами постало завдання не лише надати учням знання та вміння, необхідні для продовження навчання, а й виховати в них бажання вчитися, свідоме ставлення до навчального процесу. Тому, крім

традиційних методів навчання, важливо впроваджувати інформаційно-розвивальні методи навчання.

Основна мета навчання усіх предметів, у тому числі й інформатики, полягає у створенні проблемних ситуацій і забезпеченні умов для успішного розв'язання цих задач. Основна мета методів навчання інформатики є розвиток логічного мислення учнів, різних видів пам'яті та уваги через гру. Завдяки комплексному використанню методів і прийомів діти молодшого шкільного віку найкраще формують і засвоюють поняття [1, с.91].

Теоретична частина курсу інформатики в початковій школі спрямована на ознайомлення з такими поняттями як інформатизація, повідомлення, властивості інформації, інформаційні процеси, алгоритм, виконавець алгоритму, структура алгоритму, величина, типи величин. Особлива увага приділяється поняттю «інформація» як ключовому елементу, що пов'язує різні теми курсу. Учні ознайомлюються з інформацією та повідомленнями, видами та властивостями інформації, способами її подання, а також інформаційними процесами, як-от збирання, обробка і передача. Опанування цих понять закладає фундамент для розвитку цифрових навичок і критичного мислення [3, с.28].

Така основа стає своєрідним вступом до пропедевтики інформатики, що дозволяє не просто нагромаджувати знання, а розвивати основні здібності, які допоможуть учням у подальшому навчанні. Пропедевтичний підхід акцентує увагу на розвитку важливих здібностей — абстрактного та логічного мислення, умінні моделювати, зосередженості та контролю над своїми діями, а також творчому підході до вирішення завдань. Такі навички стають основою для того, щоб діти могли комфортно орієнтуватися в інформаційному середовищі та використовувати отримані знання для розв'язання практичних завдань і у вивченні інших предметів.

Оскільки ці здібності важливі для навчання з усіх предметів, пропедевтичний курс інформатики має бути тісно пов'язаний з іншими навчальними дисциплінами початкової школи. Це означає, що пропедевтичний курс інформатики повинен сприяти розвитку навчати учнів вчитися, а нові

поняття в цьому курсі мають вводитися на основі знань, отриманих під час вивчення інших предметів [4, с.83].

Отже, вивчення інформатики у початкових класах є надзвичайно важливим, оскільки воно закладає основи для формування інформаційно-комунікаційної компетентності та критичного мислення, необхідних для адаптації до сучасного цифрового середовища. Інформатика сприяє розвитку базових навичок роботи з інформацією, які стають ключовими для успіху у будь-якій сфері діяльності.

Вивчення інформатики на початковому етапі має бути зорієнтоване на пропедевтику, акцентуючи увагу на розвиток здібностей, а не лише на знання. Це важливо для забезпечення глибшого розуміння основних понять і матеріалів. Пропедевтичний курс інформатики має бути інтегрований з іншими предметами початкової школи, щоб учні могли застосовувати знання та навички в різних контекстах, що сприяє їхньому загальному розвитку та формуванню навчальних умінь.

Для успішного засвоєння матеріалу важливо впроваджувати інформаційно-розвиваючі методики навчання, які активізують учнів, сприяють розвитку їхнього мислення та вміння працювати в команді через інтерактивні методи, зокрема ігрові для успішного формування основних понять інформатики у молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василиків І., Романчук Р. Особливості формування алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках інформатики. Молодь і ринок No2 (188). 2021. С. 90–94.

2. ДСТУ 87-2018-п. Державний стандарт початкової освіти. [На заміну постанову Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462 “Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти”; чинний від 2018-02-21]. Вид. офіц. Київ, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text> (дата звернення: 26.10.2024).

3. Млавець Ю.Ю. Методика навчання інформатики (конспект лекцій для студентів факультету суспільних наук). – Ужгород: ДВНЗ “УжНУ”, 2021. – 57 с.

4. Поплавська Г. Особливості вивчення інформатики в початковій школі. Нова педагогічна думка. 2018. С. 82–84.

5. Стасів Н., Стасів Н. Особливості формування елементів комп'ютерної грамотності учнів початкової школи. Молодь і ринок №8 (151). 2017. С. 56–59.

*Дар'я ТВЕРДОСТУП,
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук
Ірина НЕПОРАДА,
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасній освітній практиці формування природничої компетентності молодших школярів є ключовим завданням, яке забезпечує успішну адаптацію дітей до навколишнього світу. Природнича компетентність учня - це набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Певне відношення до взаємодії «людина - природа» обумовлюється формою суспільства та визначається, в основному, тим розумінням цінностей, яке

сформоване у даний історичний момент часу. Загальний характер, масштаби та глибина взаємодії суспільства і природи мають певну історичну обумовленість, адже розуміння сучасності та передбачення майбутнього визначається знанням минулого. Проблеми раціонального використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища мають глобальні масштаби та потребують від людства конкретних соціально-економічних змін[2].

Мета природничої галузі освіти в Новій українській школі полягає у формуванні в учнів за допомогою навчальних засобів системи природничих знань і здатності використовувати ці знання в практичній діяльності, створенні уявлень про природничий світ, формуванні екологічного мислення й поведіння учнів, вихованні громадянина демократичного суспільства [3].

Сучасні діти потребують сучасного підходу. Звичайними лекціями, проведенням бесід, ви не отримаєте жодного позитивного результату, адже школярі не будуть в цьому зацікавлені. А для того, щоб привернути їх увагу, слід використовувати ігрові технології.

У початкових класах гра дає змогу легко привернути увагу й тривалий час підтримувати інтерес учнів до важливих і складних предметів, властивостей і явищ, на яких у звичайних умовах зосередити увагу всіх не завжди вдається [4].

Ігрові технології можуть бути адаптовані до різних тем природничих наук. Вони стимулюють цікавість до дослідження навколишнього світу. Учні розвивають вміння спостереження та оцінки інформації. Інтеграція ігор у навчання сприяє формуванню позитивного ставлення до науки. Гра дозволяє дітям зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки в природі.

Ігрові технології навчання виконують важливу роль у забезпеченні усвідомленні та розумінні учнем, тому що:

- це добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь якого віку;
- це ефективний засіб активізації. У грі простіше долати труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;

- це мотивація за своєю природою. Щодо пізнавальної діяльності вона вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості;
- це передача знань, умінь, навичок на рівні «учень-учневі»;
- вона багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;
- вона переважно колективна, групова форма роботи, в основу якої покладено змагання. Суперником може бути учень сам собі (переконання себе, поліпшення свого результату) або інший учень;
- вона має кінцевий дидактичний результат;
- вона має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат [1].

Важливо, щоб вчителі були готові використовувати ігрові технології у навчальному процесі. Професійна підготовка педагогів має включати методи ігрового навчання. Це дозволить ефективно формувати природничу компетентність учнів. Інтерактивні ігри залучають учнів до активного процесу навчання. Учні можуть вивчати природу через вікторини, що підвищує їхню мотивацію. Рольові ігри допомагають дітям зрозуміти різні екосистеми та їхніх мешканців. Наприклад, діти можуть грати в ролі екологів, досліджуючи природні ресурси. Практичні експерименти у формі гри стимулюють критичне мислення. Учні можуть виконувати завдання, спостерігаючи за природними явищами. Сюжетні ігри, пов'язані з навколишнім середовищем, роблять навчання захопливим. Використання карток із завданнями на природничу тематику допомагає закріпити знання. Кросворди та загадки розвивають аналітичні навички учнів. Групові проекти в ігровій формі сприяють командній роботі. Діти вчаться спільно шукати рішення екологічних проблем. Змагання на знання природничих наук підвищує зацікавленість у навчанні. Ігри з візуалізацією природничих концепцій полегшують їхнє сприйняття. Учні можуть створювати свої власні ігри на основі вивченого матеріалу. Формування екологічної свідомості через ігрові технології сприяє відповідальному ставленню до природи. Ігри можуть включати елементи квестів, де учні

виконують завдання на свіжому повітрі. Використання цифрових ігор також може бути корисним для навчання. В цілому, ігрові технології є потужним інструментом у формуванні природничої компетентності школярів.

Переваги інтерактивного навчання полягають у можливості виконати більший обсяг роботи за той самий час, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу та розвитку навичок. Запровадження інтерактивних методів стимулює пізнавальну активність учнів, сприяє розвитку навичок аналізу й самоаналізу, а також формуванню готовності до співпраці. Використання цих методів створює в класі атмосферу співробітництва, взаєморозуміння і доброзичливості. Учні самостійно розв'язують доступні їм завдання, стають дослідниками та спільно долають труднощі на шляху до досягнення мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буяк Р.Р. Навчаємо граючи. *Початкове навчання та виховання*. 2016. №25. С. 26
2. Васількова Л. Формування природознавчої компетентності. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/formuvannia-pryrodoznavchoi-kompetentnosti-51037.html> (дата звернення 24.10.2024)
3. Копачинська Т. Ігри з молодшими школярами. *Початкова освіта*. 2018. №12. С.30
4. Легкий О.М. Особливості формування природничих наук у дітей з порушенням зору. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718632/1/%D0%9B%D0%B5%D0%B3%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%93%D0%A0%D0%95%D0%A1.pdf>

*Світлана ТРОЙНИНА,
асистент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ХХІ СТОЛІТТЯ ЧЕРЕЗ ТЕХНОЛОГІЧНУ ОСВІТУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі швидких технологічних змін і глобалізації, навички ХХІ століття стають ключовим фактором успіху як для окремих індивідів, так і для суспільства загалом. Глобальні процеси трансформацій у сфері економіки, науки, культури та освіти потребують нових підходів до формування компетенцій, які забезпечують адаптивність, креативність і критичне мислення. Традиційні знання та навички більше не є достатніми для подолання викликів сучасного ринку праці та соціального життя. Саме тому розвиток таких компетенцій, як комунікаційні навички, емоційний інтелект, вміння вирішувати складні завдання та співпрацювати в команді, стає пріоритетом в освітніх і професійних середовищах [3].

Навички ХХІ століття починають формуватися вже в ранньому дитинстві, приблизно з трьох років, і розвиваються протягом усього життя. На цьому етапі дитина починає розвивати базові соціальні та комунікаційні навички, такі як здатність взаємодіяти з однолітками, слідувати інструкціям, висловлювати свої думки і контролювати емоції.

У молодшому шкільному віці ці навички стають більш структурованими завдяки навчанню і соціальним взаємодіям. Діти розвивають вміння працювати в групах, вирішувати прості проблеми, застосовувати творче та критичне мислення [1].

Розглянемо, який вплив мають навички ХХІ століття на майбутнє нинішніх молодших школярів.

Сьогодні технології, професії та суспільні норми змінюються швидше, ніж будь-коли. Навички XXI століття допомагають школярам не тільки пристосовуватися до змін, але й активно їх ініціювати. Це дозволить їм в майбутньому легко адаптуватися до нових вимог і змін у професійній сфері, уникати стресу та зберігати мотивацію до постійного навчання та саморозвитку.

Майбутнє ринку праці ставить високі вимоги до здатності працювати в команді, використовувати технології та проявляти ініціативу. Навички, що розвиваються з початкової школи, допоможуть молодшим школярам у майбутньому бути конкурентоспроможними на ринку праці, адже вони матимуть важливі здібності до комунікації, співпраці та швидкого навчання.

Уміння мислити критично та аналізувати інформацію стане особливо важливим у світі, де інформаційні потоки та технології продовжують зростати. Ці навички допоможуть школярам робити виважені рішення, відрізнити факти від маніпуляцій і самостійно оцінювати ситуацію. Це стане основою для розвитку впевненості в собі та самостійності, що допомагає в будь-якій сфері життя.

Емоційний інтелект і саморегуляція дозволяють дітям краще розуміти та контролювати свої емоції, що є важливим для соціальної адаптації, взаємодії з іншими людьми та загальної емоційної стійкості. Уміння справлятися з власними емоціями допомагає школярам будувати здорові відносини, уникати конфліктів і легше переживати стресові ситуації, що є основою для благополуччя в дорослому житті.

Навички ефективної комунікації та співпраці сприяють тому, що діти стають активними громадянами, які готові брати участь у суспільних процесах, вирішувати проблеми громади і відповідально ставитися до довкілля та соціальних питань.

Таким чином, формування навичок XXI століття в початковій школі створює основу для успішного, свідомого та адаптивного покоління, яке буде готове відповідати на виклики майбутнього та впевнено крокувати до своїх цілей у житті.

Проаналізуємо можливості та шляхи формування навичок XXI століття на уроках технологічної освітньої галузі.

Технологічна освіта в початковій школі відіграє важливу роль у розвитку навичок XXI століття. Вона забезпечує учнів інструментами для творчого самовираження, критичного мислення та співпраці, водночас готуючи їх до майбутніх викликів.

Проектна робота дозволяє учням застосовувати набуті знання на практиці, працювати над реальними завданнями, вирішувати проблеми та досліджувати різні теми. Наприклад, завдання на створення макетів та моделей з різних конструкційних матеріалів спонукають дітей генерувати нові ідеї, бачити нестандартні рішення вирішення завдання, розвивають самостійність, творчі та креативні здібності [2, с. 123-133].

Робота в групах дозволяє учням вчитися спілкуватися, розподіляти ролі, працювати разом над завданням і враховувати думку інших. Тому важливо продумувати і планувати різноманітні тематичні колективні композиції, робота над якими сприятиме розвитку навичок комунікації, емоційного інтелекту та співпраці.

Навчальні проекти на основі досліджень допомагають дітям розвивати критичне мислення та аналітичні навички. Учні можуть ставити питання, досліджувати теми та робити висновки на основі своїх досліджень. Наприклад, підбираючи матеріали, з яких будуть виготовляти виріб, школярі досліджують та вивчають їхні властивості та обирають найкращий варіант для свого проекту [2].

STEAM підхід інтегрує технології, науку та мистецтво, що дозволяє дітям вивчати цифрові інструменти та різні підходи до творчості. Використання програм для 3D-моделювання, простих графічних редакторів чи додатків для дизайну дає можливість розвивати цифрову грамотність, креативне мислення, інноваційність [1], [2, с. 96-98].

Рефлексія після виконання завдань допомагає дітям зрозуміти свої сильні

сторони та аспекти, які потребують розвитку. Це сприяє розвитку самосвідомості, навичкам саморегуляції та саморозвитку.

На уроках дизайну і технологій дітям можна дозволяти експериментувати та самостійно виправляти свої помилки, що розвиває здатність до навчання через досвід. Це допомагає уникати страху перед невдачами і сприяє розвитку стійкості та творчого підходу до вирішення проблем.

Використання ігор на уроках технологічної освітньої галузі дозволяє дітям навчатися весело та активно, підтримуючи зацікавленість і залученість. Ігрові методи можуть включати конструювання, рольові ігри, конкурси, де діти розвивають командну роботу та креативність.

З вищесказаного можемо зробити висновок, що технологічна освітня галузь має широкі можливості для формування та стимулювання розвитку в молодших школярів навичок XXI століття за умови системної, продуманої підготовки вчителя до уроків, раціонального підбору сучасних методів навчання, інтеграції цифрових технологій, підтримки з боку вчителя та створення позитивної творчої атмосфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біда Д. Д. Stem-проекти як ефективний засіб формування в учнів ключових навичок XXI століття. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. №191, С. 36-41. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-191-36-41> (дата звернення: 22.10.2024).

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. С.9. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/11694/543.pdf> (дата звернення: 21.10.2024).

3. Хоменко-Семенова Л.О. Навички XXI століття в контексті глобалізованого світу. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: матеріали XII Міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 28 квітня 2024 р. / Нац. авіац. ун-т., 2024. С. 53-56. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/63966> (дата звернення: 20.10.2024).

Юлія ФАСТОВЕЦЬ
здобувач фахової передвищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук
м. Кременчук
Ірина ОЛІЙНИК
старший викладач кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Питанням самоконтролю і самооцінки займалися багато відомих педагогів і психологів. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові положення теорії діяльності (Л. Виготський, А. Запорожець, С. Рубінштейн), теорії навчальної діяльності (В. Бондар), теорії поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін), компетентнісного підходу в освіті (Т. Байбара, Н. Бібік, О. Пометун, О. Савченко), наукові підходи до організації навчальної діяльності школярів, формування в них загальнонавчальних умінь і навичок (О. Савченко, Г. Усова та ін.) концептуальні засади рефлексії (І. Бех, С. Максименко)

Формування самоконтролю - тривалий процес, він передбачає постійне пред'явлення до учнів певних вимог. Прийоми здійснення самоконтролю школярі засвоюють з працею, тому що вони ще не володіють достатнім обсягом знань і умінь і способами їх засвоєння. Всі навчальні завдання вони виконують під керівництвом педагога. Самостійність у роботах у них розвинена слабо.

Самоконтроль - усвідомлення і оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів. Самоконтроль починається там, де дитина сама бере участь у

здійсненні контролю - у виробленні його критеріїв, у застосуванні цих критеріїв до різних конкретних ситуацій.

Контроль і самоконтроль навичок слід вибудовувати на наступних принципах:

1. Змістовний самоконтроль роботи повинен бути гранично диференційований.

2. Система контролю має бути гнучкою, могла щоб своєчасно реагувати на прогрес (або регрес) в успішності дитини.

3. Контроль вчителя - це перш за все засіб вирощування здорового самоконтролю дитини.

Завдання дорослого - забезпечити дитину засобами фіксації і контролю власних змін на кожному кроці придбання нових знань і умінь.

Вчені виділяють наступні ланки в структурі самоконтролю:

- з'ясування учнями ланцюга діяльності та початкове ознайомлення з кінцевим результатом і способами його отримання, з якими вони будуть порівнювати застосовувані ними прийоми роботи і отриманий результат.

- звірення ходу роботи і досягнутого результату із зразками;

- оцінювання стану виконуваної роботи, встановлення і аналіз допущених помилок і виявлення їх причин (констатація стану);

- корекція роботи на основі даних самооцінки і уточнення плану її виконання, внесення змін.

Щоб зробити учня суб'єктом власного навчання, необхідно наситити навчальну діяльність засобами, за допомогою яких учень може об'єктивувати ті зміни, які відбуваються з ним в процесі навчання.

За допомогою механізму самоконтролю забезпечується правильність протікання мнемонічних процесів: пригадування, запам'ятовування. За обов'язкової участі самоконтролю має місце організована робота пам'яті.

Багато психологів відзначають тісний зв'язок самоконтролю з вольовими якостями, а саме з цілеспрямованістю, дисциплінованістю, самовладанням,

наполегливістю та ін. У процесі самовиховання воля і самоконтроль можуть виступати по відношенню один до одного як об'єкт впливу.

Самоконтроль у навчальній діяльності є новоутворенням молодшого шкільного віку. Його формування в навчальній діяльності проходить шлях від контролю з боку дорослих (від зовнішньої форми) до власне самоконтролю (до внутрішньої форми). Отже, у процесі навчання дія контролю поступово перетворюється в необхідний елемент навчальної діяльності, включений в процес її виконання, контрольна дія набуває попереджувальний і післяопераційний характер.

Формування самоконтролю у молодших школярів у навчальній діяльності має свої особливості. Спочатку в школі оволодіння самоконтролем виступає для дітей як самостійна форма діяльності, зовнішня по відношенню до основного завдання. І тільки поступово, завдяки багаторазовим і постійним вправам в її здійсненні, самоконтроль перетворюється в необхідний елемент навчальної діяльності, включений в процес її виконання. Спочатку діти можуть контролювати себе лише за готовими зразками, пред'явленими учителем. Контроль спрямований на основну дію як на свій об'єкт, тільки слідує за ним. Самоперевірка на основі наявних знань стає доступною їм пізніше, коли накопичується певний фонд добре закріплених прийомів і операцій. Контроль починає все більше збігатися з основною дією і, нарешті, навіть випереджати її.

Самоконтроль є складовою частиною всіх видів навчальної діяльності і здійснюється на всіх етапах її виконання. Він включає в себе чуттєві, розумові і рухові компоненти діяльності, що дозволяють учневі на основі поставленої мети, наміченого плану і засвоєного зразка стежити за своїми діями, результатами цих дій і свідомо регулювати їх. При цьому в ході самоконтролю оцінюється доцільність і ефективність самого процесу виконання роботи, наміченого плану і вже здійсненого регулювання.

Виділяються наступні етапи формування самоконтролю:

1 етап. Учень повинен розуміти і приймати контроль вчителя.

Для цього вчитель повинен:

- показати учням, що будь-яке навчання - органічна єдність двох процесів: передача учням навчального матеріалу і виявлення ступеня засвоєння цього матеріалу, тобто контроль результатів навчання.

- повідомляти учням після яких порцій навчального матеріалу необхідний контроль і мета проведення того чи іншого контролю;

- виставляючи ту чи іншу оцінку, пояснювати її, виходячи з критеріїв оцінки;

- навчити учнів користуватися різними видами перевірки.

Так як у молодшому шкільному віці слабо розвинені процеси саморегуляції, перед учителем стоїть завдання спонукати учнів до самоконтролю.

2 етап. Учень повинен спостерігати і аналізувати навчальну діяльність своїх товаришів.

Один з можливих шляхів вирішення цієї проблеми - колективний спосіб навчання, при якому змінюється структура, організація роботи, система взаємовідносин учнів з учителем і між собою, виховується навик самоконтролю.

3 етап. Учень повинен навчитися здійснювати спостереження за своєю навчальною діяльністю, здійснювати її самоаналіз, самооцінку і само корекцію.

Від здатності учня до самооцінки і самоаналізу залежить успішність його навчання, вимогливість до своєї навчальної діяльності та адекватна реакція на оцінку його діяльності вчителем. Самоаналіз і самооцінка припускають визначення ставлення до себе і своєї навчальної діяльності, вміння досліджувати свою роботу, визначати ефективність своєї праці, створювати мотиви, потреби і можливості для перебудови і поліпшення власної навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук О. Формування самосвідомості молодшого школяра у вивченні основ природознавства. *Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів і студентів, 13-14 трав. 2019 р. / М-во освіти і науки України, Волин. облдержадмін., Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2019. Т. 1. С. 336 - 337.

2. Лєгін В. Б. Проблема рефлексивних умінь навчальної діяльності молодших школярів у психолого-педагогічній літературі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Серія : Педагогіка)*. Тернопіль : вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. № 4. С. 27–32.

Світлана ШЕВЧЕНКО

*здобувач базової середньої освіти
Наукового ліцею “Політ” при
Обласному коледжі*

*„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

Тетяна ЯЦЕНКО

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології та
дошкільної освіти
Обласного коледжу*

*„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПІДХІДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Світ технологій – це, звичайно, нові можливості, свіжі перспективи та інноваційні рішення, але все має позитивні та негативні сторони. Наприклад, гаджети несхвально пливають на суспільство: розсіюють увагу, погіршують пам’ять, адже кожного дня отримуємо величезний об’єм непотрібної інформації із соціальних мереж. Задля збереження зацікавленості та концентрації уваги під час засвоєння знань, останні роки в освіті запроваджують мультисенсорний підхід.

У сучасному світі люди, а особливо молодь, приймає інформацію кожної секунди. Зазвичай це новини, меми, історії і тд. Усе, на перший погляд, здається цікавим, але насправді відволікає нашу увагу на речі, які не є важливими в

житті. Через це у підлітків виникають проблеми з навчанням. Людям, які не вміють зосереджувати свою увагу, складно засвоїти нову інформацію, отримати знання, які зберігатимуться в пам'яті тривалий час.

Навчання будь-якої людини складається зі сходинок. Їх детально описали та зобразили у «Піраміді навчання» Г. Вільямс і К. Шелленберг. Фундаментальною й найважливішою вчені визначили центральну нервову систему [1, с. 63]. Вона формується завдяки налагодженому підходу до викладання:

1. Починати з легшого та поступово переходити на складніші завдання.
2. Заохочувати до пізнання.
3. Використовувати ігрові форми у роботі .
4. Акцентувати увагу на позитивних аспектах.
5. Завдяки навичкам, які гарно сформовані, розвивати нові, недосконалі.

З огляду на велику кількість концепцій педагогів-класиків, на сьогодні в освіті досить перспективним розглядають мультисенсорний підхід, проте він залишається недостатньо вивченим і потребує апробації та перевірки його ефективності.

Мультисенсорний підхід у навчанні – це ключ до будь-якої особистості. Загальновідомим у психології є факт про відмінність модальностей у сприйманні людьми інформації. Аудіали, візуали, кінестетики потребують різного підходу під час освітнього процесу, який і забезпечує мультисенсорний погляд. Доведено, що активізуючи одночасно декілька органів чуття, будуються нові нейронні зв'язки, які допомагають зберігати інформацію на тривалий час. Вивчення цієї теми є важливим, адже вона спростить викладання певного предмета й дозволить всім учням з цікавістю підходити до вивчення наук, що раніше здавалися нудними.

Мультисенсорний підхід було засновано С. Ортоном й А. Гіллінгем під час дисертаційного дослідження. Після, цією технологією активізації усіх органів чуття під час освітнього процесу зацікавилось багато науковців: Р. Майер,

Б. Сміт, Д. Майзель та інші. Вони підкреслили декілька переваг використання мультисенсорного підходу в навчанні старшокласників [2, с. 77]:

- Людський мозок гарно засвоює інформацію, коли вона подається через декілька сенсорних каналів. Дослідження нейровізуалізації продемонстрували, що зона обробки інформації після мультисенсорного підходу є активніша, ніж після задіявання одного органу чуття [3, р. 111].

- Стимулювати мозок кольорами, об'єктами, 3D зображеннями – гарна тактика, аби зацікавити учнів до навчання. А все, що приносить людям задоволення, вони виконують краще.

- Під час цікавої подачі інформації мозок запам'ятовує позитивні моменти та пов'язує їх із вивченням певної дисципліни. Ці асоціації допомагають утримувати інтерес до науки на довгий час.

- Мультисенсорне навчання допомагає людям пов'язуватися із тим матеріалом, що вони вивчають. Практичний підхід полегшує збір інформації, допомагає знайти інноваційні шляхи до вирішення завдань.

- Підхід гарантує, що кожен студент, незалежно від його уподобань у навчанні, матиме доступ до різних підходів для освоєння та розуміння матеріалу.

Люди здатні запам'ятовувати інформацію різними способами, але зазвичай одна з категорій переважає. Як вже раніше було зазначено, існує три типи модальності: слухова, кінестетична, візуальна. Суть мультисенсорного підходу полягає в тому, щоб під час подачі матеріалу задіяти різні категорії запам'ятовування [4, с. 13-14].

Для людей, які краще запам'ятовують на слух, будуть корисні такі елементи уроку:

- Читання вголос.
- Пояснення вивченого іншому.
- Повторення нового вголос.
- Використання ритму або рими для допомоги у запам'ятовуванні.

Для учнів, що краще сприймають інформацію тактильно, підійдуть такі елементи уроку:

- Пересування, різноманітні маніпуляції з предметами.
- Практика фізичного зображення того, що вони вивчають.
- Рухи, імітуючі вивчені поняття.

Для візуалів будуть корисні такі елементи уроку:

- Створення графіків, карт.
- Ілюстрування нових термінів.
- Прив'язування матеріалу до схожих об'єктів.
- Демонстрація окремих деталей із загального.

Головним завданням мультисенсорного підходу є формування в дітей розуміння та здатності застосовувати свої сенсорні навички в різних сферах діяльності. Практичні заняття на уроках допоможуть учням знайти найкращий спосіб для запам'ятовування, що полегшить підготовку до іспитів, у подальшому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компанець Н. Проекція проблем розвитку дитини на рівні піраміди навчання Вільямса та Шеленбергера. *ОСОБЛИВА ДИТИНА: навчання і виховання*. 2017. №1. С. 60-69.
2. Рибалка Я. Мультисенсорний підхід при викладанні іноземної мови студентам ЗВО. *Соціологічні дискурси* : матеріали IV всеукр. наук. конф. (м.Дніпро, 4 груд. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 77-78.
3. Willis J. *Brain-Friendly Strategies for the Inclusion Classroom*. Portland, 2007. 111 p.
4. Абаньшина А. С., Курликова Л. Мультисенсорний метод як засіб формування мовної компетенції та стійкої мотивації школярів до вивчення англійської мови. *Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 12 квіт. 2013 р.). Харків, 2013. С. 13-14.

СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

*Світлана БАРДА,
доктор філософії
за спеціальністю 013 Початкова освіта,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук*

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЇ З ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні перед закладами освіти постають нові виклики, пов'язані з воєнним станом в Україні, які впливають на психоемоційний стан учасників освітнього процесу, їх стресостійкість. В. Корольчук розглядає стресостійкість як структурно-функціональну, динамічну, інтегративну властивість особистості, результат її зіткнення зі стресогенним фактором, що поєднує в собі когнітивну репрезентацію, об'єктивну характеристику ситуації та вимоги до особистості [2, с. 186]. Вчена акцентує увагу на тому, що стресостійкість особистості формується в процесі її життєдіяльності та професіоналізації.

Кожен заклад освіти вибудовує свою систему роботи з урахуванням умов сьогодення. В Обласному коледжі «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради реалізуються заходи з метою формування стресостійкості учасників освітнього процесу за такими напрямками:

- створення безпечного та підтримуючого освітнього середовища (фізичного, психологічного);
- діяльність центру соціально-психологічної підтримки;
- забезпечення доступу до ресурсів та інформації з управління стресом;

- освітньо-наукові заходи (гостьові лекції, засідання лабораторій, освітньо-наукові форуми тощо);

- міжнародне стажування, підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та працівників соціально-психологічної служби.

Безпечне та підтримуюче освітнього середовища в академії розпочинається з фізичної безпеки, яка забезпечується посиленням охорони та встановленням систем відеоспостереження, облаштуванням укриттів.

Психологічна безпека в закладі передбачає створення атмосфери довіри та взаємоповаги, де кожен учасник освітнього процесу є важливим.

Важливу роль у формування стресостійкості учасників освітнього процесу відіграє діяльність центру соціально-психологічної підтримки, фахівці якого активно працюють над вирішенням цієї проблеми. Серед заходів, проведених службою варто відмітити:

- заняття з елементами тренінгу «Безпека, комфорт, розвиток – зона моєї відповідальності» під час якого здобувачі освіти розглянули елементи, принципи, завдання безпечного освітнього середовища, алгоритм дії в разі виявлення булінгу чи насильства.

- заняття з елементами тренінгу “Емоції та почуття безпеки”, проведене напередодні Всесвітнього дня психічного здоров’я, було зорієнтовано на детальний аналіз явища насильства, способів його попередження.

- тренінг «Ти Як?» мав на меті допомогти учасникам освітнього процесу переконатися у значущості усвідомлення емоцій та почуттів, їх розуміння та ідентифікацію [4].

Важливим напрямом діяльності також є забезпечення доступу до ресурсів та інформації з управління стресом, адже не всі учасники освітнього процесу мають можливість регулярно відвідувати заходи спрямовані на формування стресостійкості. З метою їх інформування про способи протидії, подолання, запобігання стресам соціально-психологічною службою закладу започатковано рубрику «Порадник на кожен день». Матеріали цієї рубрики розміщуються на сайті академії а також поширюються у соціальних мережах, робочих чатах, чатах

груп здобувачів освіти [4].

До освітньо-наукових заходів, зорієнтованих на формування стресостійкості учасників освітнього процесу можна віднести онлайн форум до Всесвітнього дня психічного здоров'я "Психологічна допомога та самопомога: прийоми, методи, техніки". Його учасники мали змогу зануритися у доступні та дієві методи самопомоги для щоденного збереження ментального здоров'я; обговорити інструменти виживання в умовах примусової ізоляції; розібратися у особливостях панічних атак у дорослих та дітей та способів їх подолання.

Гостьова лекція з кандидаткою психологічних наук, психотерапевткою Людмилою Жданюк «Актуально про ментальне здоров'я» допомогла з'ясувати, сутність поняття «ментальне здоров'я», його складові. Спікерка познайомила здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників з дослідженнями щодо ментального здоров'я у країнах, що зазнали стихійних лих, катастроф, воєн; акцентувала увагу на важливості ментального здоров'я для дітей підліткового та старшого шкільного віку [1].

Наші викладачі також долучаються до проведення гостьових лекцій для здобувачів освіти, колег з інших закладів освіти. Зокрема Людмилою Московець, доцентом кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики було проведено гостьову лекцію на тему «Благополуччя дітей та педагогів». Здобувачі освіти мали можливість долучитися до теренінгу «Діти та війна. Навчання технік зцілення» за підтримки БФ «Надія по всьому світові» під час якого опановували техніками для підтримки ментального здоров'я [1].

Переконані, що і цей науково-освітній форум "Сучасна парадигма безперервності освіти: мультидисциплінарний підхід" на якому заплановано розгляд теоретичних питань, практичних кейсів зорієнтованих на проблему стресостійкості учасників освітнього процесу матиме свої позитивні результати [3].

Робота над формуванням стресостійкості здобувачів освіти здійснюються в процесі викладання обов'язкових та вибіркового освітніх компонентів. Зокрема при викладанні дисциплін психолого-педагогічного циклу, деяких вибіркового

дисциплін. Наприклад «Психологія вирішення конфліктів», «Психологія криз особистості», «Психологія самовизначення особистості», «Розвиток емоційного інтелекту», «Есенція лідерства» тощо.

Тематика Міжнародного стажування, підвищення кваліфікації, яку обирають педагогічні, науково-педагогічні працівники також вказує на орієнтацію працівників у напрямку ментального здоров'я, благополуччя, стресостійкості.

Зокрема це навчання за програмою «Діти та війна. Навчання технік зцілення», міжнародне стажування за програмою Erasmus+ «Психічне здоров'я та благополуччя», онлайн-курс «Школа стійкості», Зимова школа «Соціально-емоційне навчання – м'які навички для вишів» тощо.

Тож підтримка адміністрації закладу у впровадженні зазначених напрямів діяльності академії сприяє формуванню стресостійкості в учасників освітнього процесу та створенню здорового освітнього середовища в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кафедра початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики (новини). URL: <http://surl.li/zrxzgx> (дата звернення: 29.10.2024).

2. Корольчук В. М. Психологічні засади дослідження стресостійкості особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. Вип. 26. С. 183–192.

3. Науково-освітній форум "Сучасна парадигма безперервності освіти: мультидисциплінарний підхід". URL: <http://surl.li/jpbeot> (дата звернення: 29.10.2024).

4. Центр соціально-психологічної підтримки. URL: <http://surl.li/lysxco> (дата звернення: 29.10.2024).

*Тетяна ГРИГОРЧУК,
доктор філософії,
учитель початкових класів
Вінницького ліцею № 6,
м. Вінниця.*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до компетентності вчителя продиктовані глибокою технологізацією суспільства, що прослідковується не лише у виробництві й комунікаціях, а й в освіті і, навіть, побуті. Передусім, це здатність швидко орієнтуватися в насиченому інформаційному просторі, аналізувати сприйняту інформацію, обирати нестандартні рішення, навчатися і підвищувати кваліфікацію впродовж професійної діяльності і життя в цілому. Ці вимоги зумовили кардинальні перетворення в організації й здійсненні освітнього процесу в закладі вищої освіти, зокрема оновлення змісту освітніх програм, збільшення обсягів самостійної роботи, впровадження інноваційних форм взаємодії викладачів з студентами, розширення варіативності вищої освіти. Результативність такої освітньої діяльності значною мірою залежить від особистісних характеристик здобувачів освіти, що проявляються в постановці освітніх цілей, плануванні, самоорганізації, координації, самоконтролі й оцінюванні результатів особистої освітньої діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Підготовка вчителя неодноразово досліджувалася вітчизняними і закордонними науковцями, серед яких варто відмітити праці: А. Алексюка, І. Бабенко, О. Білоус, І. Богданової, С. Вітвицької, В. Вишківської, І. Гавриш, М. Гриньової, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Ковальчук, Л. Крамуценка, Л. Макар, Н. Ничкало, О. Пехоти, О. Попенка, В. Радул, О. Савченко, Т. Семенюк Т. Сидоренка, Ю. Смаковського, І. Соколової, В. Шахова, Н. Якси та інших дослідників.

Мета статті полягає в висвітленні результатів експериментальної перевірки педагогічних умов розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи у фаховій підготовці.

Виклад основного матеріалу. Розвиток логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи є інтегративною особистісною потребою – професійною необхідністю і здатністю до створення умов, що ведуть до успішних та динамічних змін індивідуальних особливостей особистості у творчому оволодінні логічними процесами.

Мислення людини здійснюється трьома способами, і має три види: наочно-дієве, наочно-образне, словесно-логічне. На початковому етапі навчання у здобувачів освіти формується усвідомленість, критичність мислення. Це відбувається тому, що у навчальному колективі обговорюються розв'язання завдань, розглядаються різні варіанти їх вирішення, викладач постійно вимагає від студентів обґрунтовувати, розповідати, доводити правильність свого судження, тобто вимагає від здобувачів освіти, щоб вони вирішували завдання свідомо.

Вміння планувати свої дії у повсякденному житті чи у професійній діяльності також активно формується у майбутніх вчителів початкової школи під час навчання. Викладач спонукає студентів спочатку продумати план розв'язання завдання, а потім приступити до практичного її вирішення.

У ході дослідження нами було сформульовано й обґрунтовано перелік педагогічних умов розвитку логічного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі фахової підготовки: застосування методів активного навчання та ігрового моделювання у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи, організація самостійної діяльності майбутніх учителів початкової школи для розвитку їхнього логічного мислення, використання завдань для розвитку логічного мислення майбутніх учителів у процесі фахової підготовки.

Під час проектування педагогічного експерименту ми враховували, що «це дослідна діяльність, яка здійснюється з метою вивчення причинно-наслідкових зв'язків у педагогічних явищах і припускає: моделювання педагогічного явища

й умов його перебігу; активний вплив дослідника на педагогічне явище; вимірювання результатів педагогічного впливу і взаємодії» [1, с. 126].

Зважаючи на те, що «суть педагогічного експерименту як методу дослідження полягає у спеціальній організації педагогічної діяльності викладачів і студентів з метою перевірки й обґрунтування наперед розроблених теоретичних припущень, або гіпотез» [2, с. 11], нами розроблена модель та обґрунтовані педагогічні умови розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи у процесі фахової підготовки.

Проблема визначення ефективності освітнього процесу – це питання визначення його результативності з урахуванням затрачених ресурсів. У такому випадку ефективність визначається як якість навчання. Як правило, основними показниками якості освітнього процесу є рівень знань, умінь та навичок випускників. Сучасна педагогічна освіта спрямована на те, щоб підготувати висококваліфікованого педагога, який володіє сучасними педагогічними технологіями і готовий до повноцінної педагогічної діяльності. Але у ЗВО вимірниками якісної підготовки майбутнього вчителя початкової школи є кількісні характеристики успішності з навчальних дисциплін, що відповідають рівням засвоєння знань і формування навичок. Тобто, ефективність освітнього процесу вимірюється передусім якістю знань студентів. Особливість розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи полягає в тому, що неможливо точно вказати параметри: критерії, показники тощо, на основі яких можна було б чітко визначити результати освітньої діяльності.

Дотримуючись забезпечення цих вимог, ми вибрали критеріями розвитку логічного мислення майбутніх учителів початкової школи: мотиваційний (відносини), когнітивний (знання), діяльнісний (уміння, навички).

Під час формувального етапу експерименту в освітньому процесі майбутніх учителів початкової школи як на аудиторних заняттях, так і під час самостійної роботи активно використовувалися різноманітні завдання, що потребували мислинневих операцій, прогнозування роботи учнів, розроблення дидактичних матеріалів тощо.

Для визначення рівня розвитку логічного мислення за мотиваційним критерієм використовувалися показники знань і вмінь майбутніх учителів початкової школи, виявлені під час аудиторних занять та самостійної роботи з навчальних дисциплін, вивчення яких спрямоване на формування загального розуміння роботи у початковій школі, враження про майбутню професійну діяльність.

Для визначення рівня розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи за когнітивним критерієм використовувались результати успішності студентів з навчальних дисциплін «Психологія загальна та вікова», «Психологія педагогічна», «Історія педагогіки», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Основи науково-педагогічних досліджень», «Методики формування компетентностей здобувачів початкової освіти», основне завдання яких – сприйняття теоретичних знань про майбутню професійну діяльність, планування і організацію освітнього процесу, методики розвитку учнів початкових класів.

Основою для проведення діагностування за діяльнісним критерієм стала успішність майбутніх вчителів початкової школи з предметів «Комп'ютерно орієнтовані технології навчання», «Технології дистанційної освіти в початковій школі», педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти, виконання курсових робіт, написання дипломної (кваліфікаційної) роботи та комплексного екзамену з педагогіки та методики формування компетентностей здобувачів освіти.

Саме вивчення цих навчальних дисциплін та підготовка письмових робіт і підсумкової атестації здобувачів освіти є основою розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи.

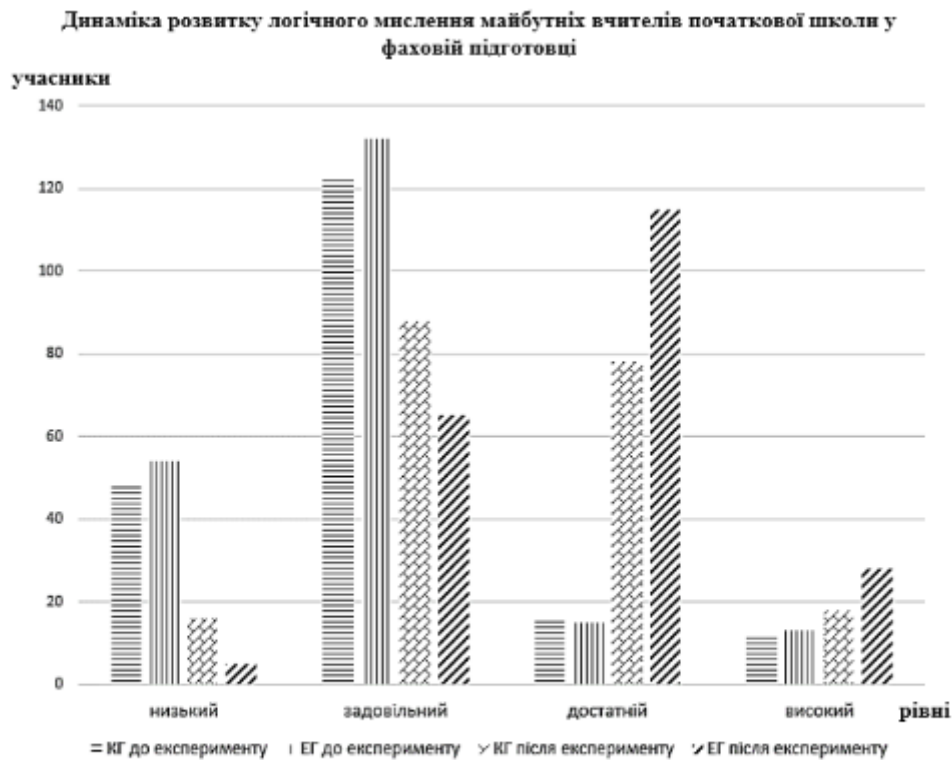

Рис. 1. Динаміка розвитку логічного мислення майбутніх вчителів початкової школи за показниками та рівнями

Отже, середній якісний показник в ЕГ дійсно підвищився внаслідок використання обґрунтованих нами педагогічних умов та розробленої нами моделі розвитку логічного мислення майбутніх учителів початкової школи у фаховій підготовці. Найбільшого зросту показників успішності студентів вдалося досягнути за діяльнісним критерієм завдяки найширшому впровадженню в освітній процес активних освітніх методик та практичній спрямованості освітнього процесу. Показники за когнітивним критерієм зросли менше через їх значну інертність, здобувачі освіти теоретичні матеріали сприймали не так охоче, тим більше в умовах дистанційного і змішаного навчання.

Спостереження за динамікою результатів діагностики здобувачів освіти контрольних та експериментальних груп показали, що під час формувального експерименту в експериментальних групах значно підвищились теоретичні знання, уміння розв'язувати логічні завдання, що стосуються проектування активної пізнавальної діяльності учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подопригора Н. В. Організація та результати педагогічного експерименту з упровадження методичної системи навчання математичних методів фізики у педагогічних університетах. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*. 2015. Вип. 21. С. 126-129.

2. Педагогічний експеримент: навч.-метод. посіб. / [укладач О. Е. Жосан]. Кіровоград : Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с.

Анотація. У статті описано педагогічний експеримент, що стосується розвитку логічного мислення майбутніх учителів початкової школи у фаховій підготовці, сформульовано й обґрунтовано педагогічні умови, охарактеризовано систему оцінювання рівнів розвитку логічного мислення майбутніх учителів початкової школи та наведено результати педагогічного експерименту.

Ключові слова: вчитель початкової школи, логічне мислення, фахова підготовка, педагогічний експеримент.

Abstract. The article describes a pedagogical experiment related to the development of logical thinking of future primary school teachers in professional training, formulates and substantiates the pedagogical conditions, characterizes the system for evaluating the levels of development of logical thinking of future primary school teachers, and gives the results of the pedagogical experiment.

Key words: primary school teacher, logical thinking, professional training, pedagogical experiment.

Володимир Крот
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

Михайло Грушевський видатний український історик та організатор освітнього процесу. Він залишив по собі праці, які не втратили актуальності і на сьогоднішній день. Педагогічну діяльність вченого сьогодні вивчають С. Герасименко, [1] К. Кондратюк [5] та ін. У своїх дослідженнях вони зосередилися переважно на навчальних закладах Галичини. У цьому краї історик прожив майже 20 років і був причетний до творення українських шкіл та гімназій. Його педагогічна діяльність мала значний вплив на процеси виховання молодого покоління.

Мета нашої доповіді проаналізувати погляди професора на проблеми розвитку освіти в Україні на початку ХХ століття.

Важливу увагу вчений приділив формуванню історичних знань серед молоді. Для них він підготував популярні праці «Про старі часи на Україні. Коротка історія України»[2] та «Історію України приладжена до програми вищих початкових шкіл та нижчих шкіл середніх».[3]. Вони повністю відповідають концепції М. Грушевського в основі якої покладено не династично-генеалогічну формулу, а соціологічний підхід. Вчений досліджував суспільно-політичний лад, культуру, народні звичаї, правові відносини племен, які населяли територію сходу Європи. Саме такий підхід дав можливість йому дійти до висновку, що кожен з трьох етносів Русі, а саме українці, росіяни, білоруси мали глибокі відмінності при наявності певна річ і спільних елементів.

М. Грушевський запропонував власну схему нашого минулого, яка нині використовується в навчальному процесі під час викладання історії України. Її

сутність полягає в тому, що спадкоємцем Київської Русі була Галицько-Волинська держава, а згодом Велике князівство Литовське, Руське, Жмудське, Козацька держава Богдана Хмельницького. Отже, науковець провів тяглість історичного процесу від Київської Русі до Української народної республіки, яка виникла в 1917 році. Тому у відновленій УНР гербом став тризуб, а грошовою одиницею гривня.

На початку ХХ століття в галицьких школах у підручниках для учнів початкової школи широко використовувалися уривки з науково-популярних праць М. Грушевського. Вчений приймав активну участь у товариствах «Просвіта» та «Рідна школа», які опікувалися освітою.

Проблему навчання школярів історик часто піднімав на шпальтах періодичних видань. У своїх статтях, які друкувалися в газеті «Село» (1909 – 1910), Михайло Грушевський вказував на недостатню кількість і поганий стан народних шкіл, та на загалом низький рівень освіти в Російській імперії. На переконання автора, вчити добре можна лише тією мовою, яку учні знають і розуміють. Навчання й розвиток дітей, поставлених в умови оволодіння грамотою на нерідній і незвичній для них російській мові, давало негативні наслідки. Тому М. Грушевський закликав суспільство добиватися від російської влади української школи. [4, с.382]

Вимоги української громади щодо рідної школи почали реалізовуватися у період Лютневої революції 1917 року. Тоді в Україні відкрилися навчальні заклади з українською мовою викладання. У новій українській школі історія рідного краю, на переконання вченого має зайняти достойне місце, бо вона кінець-кінцем є цементам на якому тримається всяке людське пожиття всякий громадський зв'язок.

Отже, М. Грушевський в своїх наукових і публіцистичних працях висловлював власні погляди на розвиток освіти в Україні. На його переконання вона має проводитися рідною мовою, щоб бути доступною для дітей. Вчений вважав, що саме викладання російською мовою предметів у земських та церковно-парафіяльних школах Російської імперії було причиною низького

рівня грамотності серед селянських дітей. Тому він завжди обстоював освіту для учнів рідною мовою. Відомості про минуле нашого краю, також, мали бути присутні у програмі початкової школі. Професор приділяв значну увагу популяризації знань з історії України. На наше переконання творча спадщина М. Грушевського, особливо його внесок у педагогіку потребують ґрунтовного вивчення сьогодні..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасименко С. Ю. Культурно просвітницька діяльність Михайла Грушевського в Галичині (1894 – 1914 роки) Теорія та методика навчання та виховання. 2011. Вип. 28. С. 28-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2011_28_6.
2. Грушевський М. Про старі часи на Україні. Коротка історія України. Твори: У 50 томах. Т.23, С. 1-90
3. Грушевський М. Історія України приладжена до програми вищих початкових шкіл та нижчих шкіл середніх. К.: Варта, 1993, 256 с.
4. Грушевський М. Шкільна мова. Твори: У 50 томах. Т.3. С. 382.
5. Кондратюк К. Науково-педагогічна діяльність Михайла Грушевського у Львові (1894–1914 рр.). Багатокультурне історичне середовище Львова в ХІХ і ХХ ст. Львів; Жешув, 2006. Т. IV. С. 199–208.

Влада ЛУКІЯН,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради,
м. Кременчук

Віра УСАТЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти,
гуманітарних дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради
м. Кременчук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: майбутній вчитель початкової школи, організаційна культура, формування, педагогічні умови, заклад вищої освіти, заклад загальної середньої освіти.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку нашої держави відзначається значним підвищенням конкуренції в освітній галузі, у тому числі, між закладами вищої освіти, що вимагає від їхнього керівництва гнучкого реагування на відповідні виклики сьогодення.

Актуальність проблеми полягає в тому, що за експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [Концепція НУШ].

У цьому сенсі перед керівниками ЗВО постає задача створити актуальне у часі й соціумі освітнє середовище, яке забезпечує якісну професійну підготовку

фахівців, що мають високий рівень організаційної культури і відповідають зазначеним критеріям.

Саме на вивчення, усвідомлення та ефективне використання потенціалу організаційної культури як відкритої соціальної системи спрямовані наукові пошуки та дослідження українських і зарубіжних учених і практиків.

Серед українських науковців проблеми феномену «організаційна культура» досліджували О.Виханський, М.Виноградський, А.Виноградська, І.Грошев, Й.Завадський, Г.Захарчин, І.Зязюн, Л.Карамушка, С.Королук, С.Кулик, А.Максименко, А.Наумов, Ю.Палеха, Ж.Серкіс, Г.Тимошко.

На основі теоретичного узагальнення виокремлено наступні взаємопов'язані напрями, в межах яких здійснюється вивчення організаційної культури: управлінський (Т. Діл, А. Кеннеді, В. Оучі, Р. Рюттингер, М. Удальцова, Е. Шейн), економічний (А. Агеев, Р. Марра, В. Томілов, Г. Шмідт, К. Шольц), етнокультурний (А. Каммель, П. Копман, В. Майджен, Й.Хентце, Дж. Хофштед), психологічний (А. Вільямс, Р. Гаррісон, М. Гріффін, Л. Карамушка, С. Рус, Л. Смірсіч, А. Фурнхам), особистісний (Л. Калініна, Г. Тимошко) [8].

В основу нашого дослідження взято особистісний напрям теоретичних узагальнень щодо організаційної культури, оскільки з цієї позиції організаційна культура розглядається як процес розвитку сутнісних сил людини та її творчої самореалізації [7].

Зазначимо, що організаційна культура закладу загальної середньої освіти – складна соціальна система, яка складається з наступних підсистем:

- ціннісна (цінності організації, цілі, переконання, уявлення членів організації),
- нормативна (правила, очікування, стандарти членів організації),
- мотиваційна (потреби і мотиви членів організації),
- підсистема трудової поведінки (моделі поведінки, традиції членів організації) [6].

У часи переходу загальної середньої освіти на засади Нової української школи успішне вирішення складних освітніх завдань обумовлюється приходом

до школи вчителя, який здатний до організаторської діяльності, вмiє розв'язувати організаторські завдання, має такі особистісні якості, як організованість, самоволодіння, наполегливість, кмітливість, товарицькість, працездатність [4].

Зважаючи на зазначене, усвідомлюємо, що здійснювати педагогічну діяльність на високому професійному рівні майбутні вчителі початкової школи можуть за умови сформованості в них організаційної культури.

Таким чином, під організаційною культурою вчителя початкової школи розуміємо складне особистісне інтегральне утворення, що передбачає наявність знань, умінь і навичок наукової організації праці своєї і дітей молодшого шкільного віку; характеризується сформованістю професійних та особистісних якостей, наявністю педагогічних цінностей, умінь організації міжособистісної взаємодії з молодшими школярами, їхніми батьками та адміністрацією, виробленим стилем поведінки, що підпорядкований загальним цілям закладу загальної середньої освіти, чинним у ньому нормам, звичаям та традиціям [3].

Тому особиста організаційна культура майбутнього вчителя початкової школи є впливовим фактором як на якість їх професійної підготовки у закладі вищої освіти, так і на ефективність подальшої адаптації до організаційних цінностей, норм і правил закладів загальної середньої освіти, в яких вони будуть працювати.

Отже, у закладі вищої освіти мають бути створені такі педагогічні умови, за яких здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня гарантовано сформує особистісні якості, необхідні для вирішення завдань практичної учительської діяльності.

Результати теоретичного дослідження свідчать, що формування організаційної культури майбутніх учителів початкової школи буде відбуватися ефективно, якщо в освітній процес закладу вищої освіти впровадити відповідні педагогічні умови. Під педагогічними умовами науковці розуміють обставини, що сприяють їхній підготовці до організації власної діяльності та здійснення

організаційної діяльності з учнями, їхніми батьками, колегами, адміністрацією закладу загальної середньої освіти:

- усвідомлення студентами основних засад наукової організації праці вчителя;

- оволодіння студентами засобами організації міжособистісної взаємодії учасників педагогічного процесу;

- розвиток у майбутніх учителів початкової школи умінь саморегуляції поведінки [2].

Якщо до організаційної культури як інтегрального особистісного утворення додати як компонент здатність до самоосвітньої діяльності, то до переліку педагогічних умов можна додати наступні:

- оптимальне структурування навчального плану, що забезпечує ефективне дотримання Стандартів вищої освіти, з урахуванням пропозицій зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів;

- організація продуктивної навчальної, виробничої та переддипломної практики;

- забезпечення дотримання принципів академічної свободи, академічної мобільності та академічної доброчесності усіх учасників освітнього процесу;

- розвиток демократичних засад спілкування викладачів і студентів, заснованих на співпраці, взаємодії, взаємокоординації, спільній творчості та на взаєморозумінні і взаємодопомозі;

- запровадження в освітню діяльність арсеналу інтерактивних методів навчання, де студент поступово змінює свою роль з пасивного споживача навчальної інформації на активного, творчого суб'єкта навчання;

- забезпечення студентів відповідною сучасною навчально-методичною літературою у друкованих та електронних варіанта їх видань;

- забезпечення здобувачів вищої освіти сучасною комп'ютерною та мультимедійною технікою зі стабільним підключенням до мережі Інтернет;

- розвиток мережі позааудиторних занять [5].

Серед інших форм позааудиторної роботи зі студентами на особливу увагу заслуговують:

- студентське наукове товариство, участь у діяльності якого сприяє розвитку наукового потенціалу студентської молоді, зумовлює пошук наукових інтересів та висунення наукових гіпотез, забезпечує формування власного стилю написання публікацій;
- участь у діяльності органів студентського самоврядування сприяє формуванню лідерських якостей, впевненості в собі, активної життєвої позиції, навичок керівництва колективом, роботи в команді, цінностей демократії;
- клуби, гуртки, секції, студії за інтересами – сприяють творчому розвитку особистості, креативному мисленню, формуванню впевненості в собі. Таким чином, можна стверджувати, що участь студентів у позааудиторній роботі є потужним ресурсом формування організаційної культури майбутнього вчителя початкової школи [1].

Висновки:

На сучасному етапі соціально-економічних перетворень у нашій державі освіта вимагає від учителів не лише знань предметів, а й високого рівня організаційних навичок, здатності працювати в команді та адаптуватися до швидкозмінних умов зовнішнього і внутрішнього освітніх середовищ.

Організаційна культура вчителя – це складне поняття, що включає в себе систему цінностей, норм, умінь і навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності

Для успішного формування організаційної культури майбутніх учителів необхідно створити сприятливі педагогічні умови у закладах вищої та передвищої педагогічної освіти.

Формування організаційної культури має бути інтегровано в усі аспекти підготовки вчителя, включаючи теоретичні курси, практику, наукову діяльність та позааудиторні заходи.

Підсумовуємо: формування організаційної культури майбутніх учителів – це інвестиція в якісну освіту та розбудову нашої держави у теперішні та майбутні часи.

Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить підготувати фахівців, які зможуть ефективно працювати в сучасній школі та сприяти розвитку освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчевська І. Б. Організація позааудиторної роботи студентів у закладах вищої освіти. URL: <http://surl.li/vhoctx>

2. Борщенко В. В. Упровадження педагогічних умов формування організаційної культури майбутніх учителів початкової ланки освіти. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6440/1/Borshchenko.pdf>

3. Борщенко В. В. Формування організаційної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. URL: <http://surl.li/smcjag>

4. Савченко Л. О. Формування готовності студентів до організаторської діяльності в навчальному процесі педагогічної вищої школи Л. О. Савченко // Наука і освіта. - 2005. - № 7-8. - С.69-70. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4677/1/25.pdf>

5. Себало Л. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя початкових класів до самоосвітньої діяльності. URL: <http://surl.li/lmnvil>

6. Серкіс Ж. В. Психологічні умови підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до формування організаційної культури школи: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07/Серкіс Жанна Василівна. - К., 2004. - 261 с. URL: <http://surl.li/nlhxcr>

7. Тимошко Г.М. Організаційна культура керівника загальноосвітнього навчального закладу: теорія та практика: Монографія / Г.М. Тимошко. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 596 с. с.40. URL: <http://surl.li/ucufvk>

8. Усатенко В.М. Розвиток організаційної культури навчального закладу як проблема педагогічного дослідження [Текст]/ В.М.Усатенко // Вісник Чернігівського університету. Серія: Педагогічні науки: - Чернігів: ЧНПУ, 2017.- Вип.142.-с.195-199 URL: <http://surl.li/orljfg>

Карина СІРИК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені
А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради
м. Кременчук*

Ірина ОЛІЙНИК

*старший викладач кафедри початкової освіти та гуманітарних
дисциплін та інформатики
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені
А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради
м. Кременчук*

ФЕЛІКСОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи наголошує на необхідності впровадження такої парадигми виховання, основою якої виступають особистість дитини, визнання її найвищою цінністю, орієнтація на гуманні, демократичні принципи взаємодії учасників освітнього процесу.

Нова українська школа має працювати на засадах феліксологічного підходу до виховання школярів, який передбачає включення у складі мети виховання формування здатності особистості бути щасливою в житті, створення атмосфери задоволення і радості від цікавої для дитини і її оточуючих діяльності. Проблема щастя на сучасному етапі – одна з найважливіших у вихованні людини, а феліксологічний підхід обумовлює усвідомлення особою щастя в його психологічному, соціальному та духовному ракурсі.

Для реалізації феліксологічного підходу в освітньому середовищі необхідне здійснення психолого-педагогічного супроводу кожної дитини,

створення умов для саморозвитку дітей і педагогів; розширення простору ціннісних орієнтацій особистості дитини. З позицій феліксологічного виховання до найвищих відносяться такі цінності, як «людина», «життя», «суспільство», «природа», «добро», «істина», «краса», «праця», «пізнання», «спілкування». Особистість постає як носій блага, добра, сповнена енергією творити добро.

За ініціативи Олени Зеленської в школах України запроваджують «уроки щастя». Ці уроки покликані навчити дитину бути щасливою у цьому житті.

Педагог повинен сформулювати у дітей потребу бути суб'єктом щастя. Бути суб'єктом щастя - це давати звіт собі про наслідки власної активності, спрямованої на досягнення бажаного образу щастя. Педагог через організацію життя дітей показує вихованцям можливість розвивати у себе здатність проживати щастя.

Бути суб'єктом щастя - це зуміти вибудувати своє життя щасливим, так як ти собі уявляєш. Бути суб'єктом феліксологічного виховання - це зуміти ініціювати усвідомлення у дітей щасливих хвилин життя і сприяти загальному оцінюванню життя у співвіднесенні його ходу з уявленням про щасливе життя.

«Уроки щастя» мають акцентувати увагу на таких аспектах:

- формування цінностей: вони визначають якість сформованого у свідомості дитини способу життя;
- розвиток ціннісного змісту сприйняття: воно розкриває суб'єкту життєву значимість навколишніх об'єктів;
- становлення дитини як суб'єкта: воно дозволяє їй оцінювати своє «Я» у зв'язках зі світом;
- розвиток у дитини в діяльності максимуму умінь по взаємодії зі світом: вони нададуть їй весь спектр чинників щастя.

З метою вивчення думки майбутніх вчителів початкової школи, здобувачів освіти Обласного коледжу «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради про доцільність «уроків щастя», було проведене дослідження. У дослідженні брали участь 60 здобувачів освіти освітнього рівня бакалавр та фаховий молодший бакалавр відділення

початкової освіти Обласного коледжу «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка» Полтавської обласної ради.

На етапі збирання фактичних даних, з метою вивчення відношення майбутніх фахівців педагогічної галузі - здобувачів освіти до проблеми щастя та «уроків щастя» було проведено анкетування. Анкета складена самостійно. Метод анкетування дав змогу підвищити об'єктивність інформації про педагогічні факти, явища, процеси, їх типовість. Респондентам була запропонована такі питання.

1. Що таке щастя?

2. Чи щаслива ви людина?

А) так Б) ні В) частково

3. Як ви ставитеся до ініціативи Олени Зеленської щодо запровадження уроків щастя в школі?

А) позитивно Б) негативно В) нейтрально

4. Уроки щастя, на ваш погляд, повинні проводитися

А) як окремий предмет

Б) як виховна година

В) в межах традиційних уроків

5. Чи готові ви психологічно до проведення уроків щастя?

А) так Б) ні В) частково

6. Чи знаєте ви орієнтовно який має бути зміст уроків щастя?

А) так Б) ні В) частково

7. Чи може, на ваш погляд, не щасливий учитель проводити уроки щастя?

А) так Б) ні В) не знаю

8. Чи доцільно запроваджувати уроки щастя в навчальний процес під час військових дій в країні?

А) так Б) ні В) не знаю

9. Чи можна навчити дитину бути щасливою?

А) так Б) ні В) не знаю

10. Якими особистісними якостями має володіти, на ваш погляд, учитель, якому б ви довірили проводити уроки щастя.

Результати анкетування подаємо нижче.

На питання «Чи щаслива Ви людина?» відповідь «Так» дали 78,6% студентів, відповідь «Частково» - 21,4%, відповідь «Ні» - 0%.

На питання «Як ви ставитеся до ініціативи Олени Зеленської щодо запровадження уроків щастя в школі? », відповідь «Позитивно» дали 64,3% студентів , «Нейтрально» - 35,7%.

У наступному питанні 57.1% студентів вважають, що уроки щастя мають проводитися як виховна година, 28.6% вважають, варто проводити як окремий урок, та 14.3% - у межах традиційних уроків.

На питання «Чи готові ви психологічно до проведення уроків щастя?», відповідь «Так» дали 57.1%, «частково» - 42.9%.

Чи знають студенти орієнтовно, який має бути зміст уроків щастя, відповідь «Частково» дали - 78.6% студентів, «Так» - 14.3%, «Ні» - 7.1%.

На питання «Чи може, на ваш погляд, не щасливий учитель проводити уроки щастя? », відповідь «Ні» вважають 92.9% студентів, «Так» - 7,1%.

«Чи доцільно запроваджувати уроки щастя в навчальний процес під час військових дій в країні?», «Так» вважають 64.3% студентів, «Не знаю» - 28.6%, «Ні» - 7.1%.

«Чи можна навчити дитину бути щасливою?», відповідь «Так» дали 50% студентів, відповідь «Не знаю» - 28.6%, «Ні» - 21.4%.

На питання «Якими особистісними якостями має володіти, на ваш погляд, учитель, якому б ви довірили проводити уроки щастя» ми маємо такі найпопулярніші відповіді: комунікабельність, емпатійність, життєрадісність, відкритість, щастя, доброзичливість, щирість, добро, розуміння, творчість.

Отже, анкетування показало, що студенти розуміють необхідність проведення «уроків щастя», проте майбутні вчителі в більшості не готові до організації таких уроків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лещенко М. П. Педагогіка щастя і поезії дитячого життя // *Педагогіка і психологія*. 1998. № 1. С. 54-58.
2. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.

НАШІ АВТОРИ

БАКРЕУ Ілона, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ВЕРЕСКУН Олександра, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ВЕРТЕБНА Тетяна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ГАЛАГАН Діана, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ГРИГОРЧУК Тетяна, доктор філософії, учитель початкових класів Вінницького ліцею № 6, м. Вінниця.

ДЕНЬГА Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЗІНЧЕНКО Надія, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

КАРАПУЗОВА Наталія, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава.

КОРОБКО Юлія, старший викладач кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

КРОТ Володимир, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЛУКІЯН Влада, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

МАНДРИКА Дар'я, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

МОСКОВЕЦЬ Людмила, доктор філософії за спеціальністю 053 Психологія, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

НАВРОЦЬКА Маріана, викладач вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист асистент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

НЕПОРАДА Ірина, старший викладач кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ОЛІЙНИК Ірина, старший викладач кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ПЕТІНОВА Анастасія, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ПНЧУК Олена, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ПУЗДРАНОВСЬКА Дарина, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

СІРИК Карина, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

СКРИПКА Ярослава, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

СОРОКА Назар, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ТВЕРДОСТУП Дар'я, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ТРОЙНІНА Світлана, асистент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

УСАТЕНКО Віра, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, гуманітарних дисциплін та інформатики Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ФАСТОВЕЦЬ Юлія, здобувач фахової передвищої освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЦВЕЛИХ Поліна, здобувач базової середньої освіти Наукового ліцею „Політ“ при Обласному коледжі „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЧАЄНКОВА Ольга, здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЧЕРНЕНКО Варвара, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Обласного коледжу „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ШЕВЧЕНКО Світлана, здобувач базової середньої освіти Наукового ліцею „Політ“ при Обласному коледжі „Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

ЯЦЕНКО Тетяна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти Обласного коледжу „Кременчуцька

гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка“ Полтавської обласної ради, м. Кременчук.

LIASOVA Mariia, student of the educational qualification level of professional junior bachelor, Regional College „A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“ of the Poltava Regional Council, Kremenchuk.

OMELCHENKO Yuliia, teacher-methodologist of the cycle committee of professional methods of primary education, Regional College „A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“ of the Poltava Regional Council, Kremenchuk.

PROKOPCHUK Kira, student of the educational qualification level of professional junior bachelor, Regional College „A.S. Makarenko Kremenchuk Humanitarian and Technological Academy“ of the Poltava Regional Council, Kremenchuk.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПОЧАТКОВА ОСВІТА:
СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

30 жовтня 2024 року

Кременчук

Редактори випуску Світлана Барда, Людмила Московець, Карина Сірик

Редакція не завжди поділяє думки авторів, за зміст, достовірність інформації та точність цитувань відповідальності не несе.

При передруці статей посилання на матеріали є обов'язковим.